

Ludo Stur

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
23/2017
10. jún 2017

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

LAUREÁT CENY D. RAPANTA
MATIČNÝ HISTORIK P. MULÍK
Strana 4.

TISÍCDVESTO STRÁN ANALÝZ
A SVEDECTIEV O ROKU 1989
Strana 5.

EXRIADITEĽ STV Š. NIŽŇANSKÝ
– TELEVÍZIA A POLITIKA BEZ ZAMATU
Strana 6.

DLHY SÚ STRAŠIAK
KAŽDEJ EKONOMIKY
Strana 7.

SVOKRU CELEJ EURÓPY
KORUNOVALI V PREŠPORKU
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Zrušili nezrušiteľné. Takto možno pomenovať verdikt Ústavného súdu Slovenskej republiky, ktorým potvrdil rozhodnutie poslancov Národnej rady Slovenskej republiky a tzv. Mečiarove amnestie z deväťdesiatych rokov definitívne zrušil. Podľa dostupných informácií jedine v krajinách južnej Ameriky zrušili politickú amnestiu, ktoré však chránili krvavé zločiny vojenských chůnt vládnucich v nich. V demokratických krajinách Európy sa nikdy amnestie a individuálne milosti nerušili. Je to základné právo väčšinou prezidentov – aj keď možno nemorálne, lebo oslobodzuje odsúdených vinníkov, resp. podozrivých páchatel'ov nezákonných konaní.

Mečiarove amnestie v tomto kontexte zrejme tiež možno považovať za nemorálne. Bránili totiž vyšetrovaniu, resp. právoplatnému rozhodnutiu súdu v kauze zavraždenia Kováča ml. do cudziny a za zmarenie referenda. Podozriví boli bývalý riaditeľ SIS Ivan Lexa a bývalý minister vnútra Gustáv Krajčí, obaja z HZDS. Politický podtón bol evidentný, zastupujúci prezident V. Mečiar z HZDS zabránil konaniu, z ktorého boli podozriví jeho stranícki kolegovia.

Právny postoj o nezrušiteľnosti amnestií roky presadzoval aj premiér a právnik R. Fico. Dokonca keď zastupujúci prezident M. Dzúrida po roku 1998 zrušil Mečiarove amnestie, ústavný súd jeho rozhodnutie anuloval. Následne sa parlament snažil zrušiť ich niekoľkokrát – nepodarilo sa. Až teraz v roku 2017. A, žiaľ, na nátlak neoliberálnych skupín, opozičných politikov, médií hlavného prúdu, stredoškolských aktivistov a trápneho filmu. Ani nie na nátlak „ulice“. Lebo národ Mečiarove amnestie skutočne netrápia. Vládni politici však premyslene tento politický akt v rozpore so zaužívaným právom presunuli na posúdenie ústavného súdu. Inak ani rozhodnúť sudcovia nemohli. Čo by im vykonala „ulica“? Čo by o nich písali médiá hlavného prúdu? Najskôr by sme boli svedkami mediálneho lynču.

Nuž čo, kocky sú hodené... Verme, že nezávislé vyšetrovanie a súdne orgány spravodlivo rozhodnú a Slováci sa dozvedia, ako to všetko bolo. A možno ešte budeme všetci prekvapení...

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor SNN

Niektoré obrazy zo zbierky na Národný poklad sú možno poškodené Matica dar majstra Hložníka nespravuje

Pavol JAVORSKÝ – Foto: TASR

„Majetkové otázky a právne vzťahy medzi Nadáciou Matice slovenskej a Maticou slovenskou sú nedoriešené. Je to neblahé dedičstvo bývalého vedenia ustanovizne. Aj preto sa podľa nášho názoru s obrazmi majstra V. Hložníka nenakladalo tak, akoby sa malo. Nateraz ani nie je dôležité, kto nesie zodpovednosť, ale treba čo najskôr preskúmať stav výtvarných diel a poškodené okamžite reštaurovať,“ uviedol správca Matice slovenskej Maroš Smolec na margo podozrenia, že niektoré obrazy z výtvarnej časti zbierky na Národný poklad sú poškodené a napadla ich pleseň.

Právny stav je však zrejmy. Matica slovenská nemá uvedené výtvarné diela evidované vo svojom majetku. Práve Nadácia MS ich počas ostatnej zákonnej inventarizácie majetku z roku 2012 evidovala. Správcom Národného pokladu je Nadácia MS, čo potvrdil aj jej súčasný správca Jozef Steiner. Matica slovenská ich nemá v drže. Riešiť ich uskladnenie začala po tom, čo vzniklo podozrenie, že správca s nimi nenacladá s odbornou starostlivosťou.

HISTORICKÉ SPORY

Spolupráca medzi Maticou slovenskou (MS) a Nadáciou Matice slovenskej sa začala počas vzniku druhej slovenskej štátnosti. Nadácia Matice slovenskej vznikla na základe dohody jedenástich vyhlasovateľov Zbierky na Národný poklad, medzi ktorými bola aj Matica slovenská v roku 1993. Medzi vyhlasovateľmi boli vtedajšie štátne banky a najväčšie štátne podniky. Jej cieľom mala byť správa majetku získaného zo zbierky na podporu novovzniknutej Slovenskej republiky a meny slovenskej koruny. Zbierka obsahovala vyzbierané finančné zdroje, kovovú časť a výtvarné diela vrátane sto obrazov V. Hložníka. V deväťdesiatych rokoch pôvodne Nadáciu MS zriadila Matica slovenská na základe rozhodnutia valného zhromaždenia vyhlasovateľov zbierky.

Vincent HLOŽNÍK daroval na zbierku Národného pokladu sto obrazov.

Avšak po novom zákone o nadáciách v roku 1997 sa už Nadácia MS zriadila „sama“, čo predstavitelia Matice považujú za sporné a nelegitímne. Podľa právneho názoru maticných advokátov, vyplývajúceho z dikcie zákona, zriaďiť nadáciu môže len iná fyzická alebo právnická osoba. Matica slovenská aktuálne nemá na Nadáciu MS nijaký vplyv. Je to samostatná právnická osoba, ktorá musí zodpovedne a s odbornou starostlivosťou spravovať majetok zverený do správy, ktorý má aj vo svojej inventarizácii. Čo sa najskôr vo vzťahu k obrazom nestalo.

Správca Nadácie MS J. Steiner v tejto súvislosti pre médiá povedal, že o obrazy sa mala starať Matica sloven-

ská, keďže boli uložené v jej priestoroch v Martine. Nespochybil, že sú ich správcom.

PROTOKOL O PREVODOCH

V Archíve MS sa nachádza protokol z roku 2005, podľa ktorého stopäťdesiatdva kusov obrazov prechádza zo Slovenskej národnej knižnice (SNK) do správy Nadácie MS. Presun obrazov bol zrealizovaný priamo na návrh Nadácie. Podpísaný je bývalý riaditeľ SNK D. Katuščák a bývalý správca Nadácie MS V. Porubský. Podľa dohodov od darovania obrazov na zbierku pokladu V. Hložníkom z roku 1993 boli spravované nadáciou, kde boli uložené nevedno. Po odčlenení SNK od Matice slovenskej po

roku 2000 sa najskôr ocitli v majetku knižnice. Preto ich bezproblémovo v roku 2005 previedla späť na nadáciu. Ako a kde boli skladované, jasné nie je. Podľa M. Smolca je to otázka na vedenie nadácie, prečo sú v priestoroch Matice, keď sú jej správcovia. Podľa ustanovizne neexistuje právny dokument, resp. zmluva, o ich uskladnení ani o záväzku Matice starať sa o ne.

ZÁCHRANA DIEL

Predseda MS M. Tkáč sa vyjadril: „Vlastníkom je slovenský národ. Chyba sa stala v roku 1993, že o zbierke na Národný poklad nebola prijatá nijaká legislatíva. A tak sa zrodila nadácia. Matica slovenská urobí všetko preto, aby obrazy zachránila a následne poskytla národu. Ako – to musíme doriešiť.“ Správca M. Smolec ho doplnil: „Zvažujeme aj spoluprácu so Slovenskou národnou galériou. Vo funkcii správcu Matice som od leta 2014. Len čo som sa dozvedel o uskladnení obrazov zo zbierky na Národný poklad v našich priestoroch, začal som komunikovať s Turčianskou galériou (TG) o ich riadnom a zodpovednom uskladnení v galerijných priestoroch. Oslovili sme expertov na umelecké diela, aby v najbližšom možnom termíne obrazy dôkladne preskúmali a posúdili prípadné poškodenia.“

3 OTÁZKY PRE:

Ing. Martina KARAŠA, vedúceho folklórneho súboru Barvinok v Kamjunke

Dajže, Bože, (folkloristom) stále dobrý čas...

• Stretli sme sa pred návčikom hudobnej zložky súboru a na schôdzku ste priviedli aj svoju trojročnú škôlkarku Julianku, ktorá už účinkuje v detskom Barvinočku. Vraj má najradšej pieseň Dajže, Bože, dobrý čas. Trochu to prekvapilo aj vás, keďže je to akási vaša hymna...

V rusinskom prostredí nenájdete človeka, čo by túto optimistickú pieseň a jej refrén Oj, nunu, oj, nunu, rozveselil rodinu..., nepoznal. Nikto to nikomu nepredpisuje, ale keď zaznie, všetci pri nej stoja. Zaznieva aj počas folklórneho festivalu v obci, ktorý je jedným z prvých, vždy sa koná prvý júnový víkend a má za sebou už päťdesiatdva ročníkov.

• Vás nie je jednoduché predstaviť; v roku 2009 vás vo vojvo-

dinskom Ruskom Kerestúre zvolili za predsedu Svetového fóra rusínskej mládeže, ste predseda Rusínskej obrody na Slovensku, riaditeľ Ľubovnianskeho osvetového strediska aj zástupca starostu v obci. To je na niečo vyše tridsaťročného mladého človeka pekná reputácia. Vás však zdobi najmä folklór...

Ten zdobí najmä našu obec. Keď mal FS Barvinok šesťdesiate výročie, záštitu nad jeho slávnostným programom prevzal prezident Gašparovič. Teraz má súbor o päť rokov viac. Účinkujem v ňom od detstva, od devätnástich rokov som jeho vedúcim, hrám v ňom na harmoniku, aj spievam. Poznajú ho po celej Európe, na folklórnych festivaloch a scénach po Slovensku i v Česku, ale najsrdečnejšie nás vítajú Lemkovia v Ukrajine, v Srbsku aj v Poľsku.

• Folklórne tradície sú jednou z ťažiskových tém Matice slovenskej. Ako dať folklóru trvalejšie miesto v našom živote?

To je fakt na doktorát. Len uvážte multikultúrnosť okolia Starej Ľubovne, existenciu goralského, rusínskeho, ukrajinského, rómskeho i židovského folklóru a stále živú tradíciu karpatských Nemcov – bašty folklóru Kamjunku, Jarabinu – Zama-gurské folklórne slávnosti, Rusínsku vatru v Malom Lipníku, Lackovský košík, slávnosti v Čirči... Teší ma, že odborom etnológie sa na VŠ prikladá viac vážnosti a viac záujmu vidím aj medzi mladými. Ja o budúcnosť folklóru nemám obavu. Radosť je názov súboru našich kamjunkských dorastencov, svoju zložku majú seniori a tí najmenší svoj Barvinoček...

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 24/2017
SI PREČÍTAŤE

■ Na založení Slovenskej ligy v Amerike sa v Clevelande (1907) podieľalo desaťtisíc Slovákov
■ Degradujúce peňažné úroky komplikujú fungovanie bánk na starom kontinente
■ Fond na podporu národnostných menšín naplňa politiku oboch menšinových strán

Uznesenie parlamentu o Mečiarových amnestiách je v súlade s Ústavou SR Spisy opustia trezory a na rad prídu súdy

Ján ČERNÝ – Kresba: Ľubomír KOTRHA

Plénum Ústavného súdu SR potvrdilo, že amnestie udelené expremiérom Vladimírom Mečiarom a milosť udelená exprezidentom Michalom Kováčom svojmu synovi neplatia. Na verejnom rokovaní bolo osem sudcov za takýto verdikt, dvaja sudcovia boli proti.

„ÚS SR pod vedením predsedníčky Ivetty Macejkovej na neverejnom zasadnutí pléna 31. mája 2017 rozhodol: Uznesenie NR SR č. 570 z 5. apríla 2017 o zrušení článku V a článku VI rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky z 3. marca 1998 o amnestii uverejneného pod číslom 55/1998 Z. z., rozhodnutia predsedu vlády Slovenskej republiky zo 7. júla 1998 o amnestii uverejneného pod číslom 214/1998 Z. z. a rozhodnutia prezidenta Slovenskej republiky v konaní o milosť pre obvineného zo dňa 12. decembra 1997 je v súlade s Ústavou Slovenskej republiky,“ uviedla v stanovisku pre médiá hovorkyňa ÚS SR Martina Ferencová.

Už krátko po oznámení rozhodnutia sudcov Ústavného súdu SR sa k jeho obsahu vyjadrili postupne všetci naši traja najvyšší ústavní činitelia.

■ REAKCIE NAJVVYŠŠÍCH

„Očakávam, že po zrušení Mečiarových amnestií sa dočkáme procesu, ktorý určí, kto je osobne a trestne zodpovedný za zavlečenie Michala Kováča mladšieho do cudziny a súvisiace činy,“ napísal prezident Andrej Kiska.

Predseda Národnej rady SR Andrej Danko vo svojej reakcii rešpektuje rozhodnutie Ústavného súdu SR v otázke zrušenia Mečiarových amnestií. „Som rád, že koalícia našla riešenie, ktoré potvrdil ústavný súd.“

„Riešenie, ktoré sme spoločne vo vládnej koalícii pripravili, je plne v súlade s Ústavou SR. Opäť sa ukázalo, že všetci, ktorí nás upodozrievali z nepoctivej hry, sa zasa hlboko mýlili,“ reagoval na rozhodnutie ústavného súdu Robert Fico.

■ AKTIVITA PARLAMENTU

Poslanci Národnej rady SR ešte 5. apríla zrušili amnestie Vladimíra Mečiara z 3. marca a 7. júla 1998 a milosť exprezidenta Michala Kováča svojmu synovi z 12. decembra 1997. Dosiahli to prijatím uznesenia, za ktoré hlasovalo 129 poslancov zo 144 prítomných. Právmoc ruší protiprávne amnestie či individuálne milosti prezidenta

dala parlamentu zmena Ústavy SR. Uznesenie vychádzalo z presvedčenia, že „neoddeliteľnou súčasťou právneho štátu je rešpektovanie základných práv a slobôd, rešpektujúc princíp, že amnestiu nemožno udeliť predstaviteľom štátnej moci, osobám, ktoré konajú v ich mene

alebo v súčinnosti s nimi, a blízky predstaviteľom štátnej moci“. Poslanci pri rozhodnutí tiež brali do úvahy Deklaráciu o ochrane všetkých osôb pred núteným zmiznutím ako Medzinárodný dohovor o ochrane všetkých osôb pred nedobrovoľným zmiznutím.

Generálny prokurátor dal návrh na zrušenie kotlebovcov Čím zdôvodnia koniec parlamentnej strany?

Anna HROMJÁKOVÁ – Foto: internet

Koncom mája predložil generálny prokurátor návrh na zrušenie parlamentnej politickej strany Kotleba – ĽSNS. V nedávnej minulosti už súd rozhodol o zrušení bývalej politickej strany M. Kotlebu Slovenská pospolitosť. Tá však vo svojich stanovách deklarovala návrat k stavovskému systému riadenia spoločnosti, čo je v demokratickej Európe nepripustné. K podobnému pokusu došlo po roku 1998, keď vládna moc uvažovala o zrušení HZDS.

Napokon sa nič nestalo, no nie z lásky k tejto strane, ale skôr z obáv o zvýšenie jej preferencií. ĽSNS hrozí zrušenie najmä pre vyslovené názory niektorých poslancov strany. Z oficiálneho stanoviska Generálnej prokuratúry SR, o ktorom informovala jej hovorkyňa Andrea Predajňová, vyplýva, že generálny prokurátor Jarošík Čižnár podal 24. mája na Najvyšší súd SR návrh na rozpustenie politickej strany Mariana Kotlebu ĽSNS. „Vyhodnotenie rozsiahlych zadovážených podkladov ukázalo, že politická strana Kotleba – Ľudová strana Naše

Slovensko ako extrémistická politická strana s fašistickými tendenciami svojím programom a činnosťou porušuje Ústavu SR, zákony a medzinárodné zmluvy. Podľa názoru prokuratúry cieľom tejto politickej strany je odstránenie súčasného demokratického systému v Slovenskej republike,“ vysvetlila Predajňová.

■ BUDÚ Z NICH MARTÝRI?

Ministerka spravodlivosti Lucia Žitňanská na svojom FB uviedla, že „návrh vyvolá diskusiu, či je vhodný, strategický či kotlebovcom pomôže, alebo

uškodí. Tento typ politických úvah však nemôže byť motívom na konanie súdu a ani generálneho prokurátora. Sú v konečnom dôsledku musíme rozhodnúť len na základe práva“. Predseda koalície SNS A. Danko sa v tejto súvislosti vyjadril jasne, že nemožno prihliadať na politický marketing, ak je podozrenie, že strana porušuje zákony. Okrem ĽSNS vníma v parlamente viacero strán, ktoré by mohol súd zrušiť. Neuvedol, ktoré konkrétne.

„Pevne verím, že súd fašistov odprace,“ napísal poslanec Ľuboš Blaha na sociálnej sieti Facebook

v reakcii na Čižnárov krok. Podľa neho by mala byť Kotlebova strana legálne rozpustená. „A každý, kto bol jej členom, by mal stratiť právo pôsobiť v politike, tak ako ho strácajú odsúdení kriminálni v Taliansku. Zastavme fašistov, bratia. Tentoraz skôr než vyvolajú ďalšiu vojnu,“ vyzval na svojom FB tak trochu emotívne.

■ ŽE VRAJ KONEČNE!

Martin Poliačik zo SaS komentoval Čižnárovo rozhodnutie krátkym „konečne“. Líder OĽaNO-NOVA Igor Matovič si nemyslí, že vládna

moc zastaví extrémizmus na Slovensku rušením extrémistických strán. ĽSNS je od volieb v roku 2016 vystavená tlakom v samotnom parlamente. Strany odmietali s ňou komunikovať, prezident odmietol prijať jej zástupcov, médiá ju ignorovali. Tvrdý apel orgánom činným v trestnom konaní v súvislosti s ĽSNS odkázal premiér R. Fico, keď 9. mája povedal, aby zakročili. „Pretože ak toto budeme vnímať ako niečo normálne a budeme sa tváriť, že toto je súčasť slobody názoru alebo slobody prejavu, tak sa veľmi, veľmi mýlime. Toto nemá nič spoločné ani s demokraciou, ani s hodnotami a čím skôr tieto prejavy zastavíme, tak to bude pre túto krajinu lepšie,“ uviedol. Ibaže po oznámení, že generálny prokurátor dal návrh NS SR na rozpustenie strany, Fico už taký jednoznačný nebol. Povedal, že politicky to nikomu nepomôže a že do slovenskej politiky sa vnesie ďalšia nervozita. Generálna prokuratúra podaním návrhu Najvyššiemu súdu SR uzavrela prešetrovanie vo veci vyše sto sedemdesiatich evidovaných podaní s požiadavkou na rozpustenie tejto politickej strany.

VŠIMLI SME SI

Výbor Národnej rady SR pre kultúru a médiá posunul do júňovej voľby generálneho riaditeľa verejnoprávneho Rozhlasu a televízie Slovenska osem kandidátov. Vypočutie všetkých kandidátov, ktorí dostali na prezentáciu svojich vízií rovnaké podmienky, napovedalo, čo to s verejnoprávnosťou médií a jej kultivovaním myslí vážne a komu ide iba o ďalší kariérny stupienok a popularitu.

Vypočutie veľa naznačilo

NR SR na Župnom námestí v Bratislave posúdili, komu ide v RTVS o ďalšie otvorenie dverí komercii a bulváru a komu o skutočné skvalitňovanie verejnej služby v oblasti informovania a pri rozširovaní programovej ponuky. Výhrou by bolo zvolenie kandidáta, ktorý pozná jasnú deliacu čiaru medzi komerciou a kvalitou, medzi nákupmi a tvorbou, medzi službičkovaním a poklonkovaním a verejnoprávnymi informáciami. Medzi riskom avanturizmu a už preukázanými schopnosťami a dispozíciami na vedenie takejto inštitúcie.

Poslanci Národnej rady SR budú vyberať z ôsmich uchádzačov. Na prvom kole voľby, ktoré sa uskutočnia 15. júna, sa zúčastnia Peter Abrahám, Richard Direr, Fedor Flašík, Václav Mika, Jaroslav Rezník, Michal Ruttkay, Zuzana Ťapáková a Stanislav Velitzky.

Ján ČERNÝ
Karikatúra: Andrej MIŠÁNEK

Čína vie, kde vzniká gro výkonov globálnej ekonomiky Novodobá Hodvábna cesta Peking

Pred niekoľkými dňami sa u prezidenta Čínskej ľudovej republiky stretli skoro tri desiatky predsedov vlád a prezidentov spolu s ďalšími významnými predstaviteľmi asi stovky významných štátov sveta. Českú republiku zastupoval prezident, slovenskú minister hospodárstva. Išlo o prezentáciu projektu One Belt, One Road. V skratke OBOR. Je nazývaný aj novou Hodvábnu cestou.

Hodvábna cesta bola významná staroveká a stredoveká obchodná cesta cez Strednú Áziu, ktorá spájala Čínu s Rímskym impériom a Byzantskou ríšou. Od druhého storočia pred Kristom sa jej prostredníctvom dostalo do Európy mnoho čínskych technických vynálezov, napríklad papier, hodváb či porcelán.

Čínskemu zámeru však v súčasnosti najviac chýba potrebná infraštruktúra. Pritom vďaka masívnemu exportu sa stala druhou najväčšou ekonomikou sveta. Základným zámerom projektu Jeden pás, jedna cesta, oficiálne OBOR, je vytvorenie hlavného námorného uzla s novými prístavmi a pozemného uzla, ktorý počíta s výstavbou ciest a železníc. Jedným z kľúčových projektov je tiež lepšie železničné prepojenie medzi Čínou a Európou, konkrétne sa najnovšie hovorí o trati z čínskeho Wu-chanu do českého Mělníka a Pardubic. Pôvodné zábery boli, že terminály budú aj na Slovensku. Je smutné, teraz čítať o tom, že sa zrejme zmenili. Tiež je verejným tajomstvom, že Číňania majú záujem o kúpu pod-

niku Škoda Transportation – výrobcu výkonných lokomotív a iných potrieb pre vlakovú dopravu. Okrem plá-

novanej pozemnej infraštruktúry je súčasťou čínskej stratégie i energetickej siete ropovodov, plynovodov a elektrární. V budúcnosti sa dá očakávať, že pri obchodných cestách vyrastú aj čínske banky, ktoré dodajú investorom potrebné zdroje. Zámerom projektu OBOR je

námorné spojenie krajín, ktoré obmýva Juhočínske more a oblasť Indického a južného Tichého oceánu. Nová Hodvábna cesta sa tak priamo dotýka šesťdesiatich piatich krajín, v ktorých žije 4,4 miliardy ľudí tvoriacich štyridsať percent globálnej ekonomiky. K ťažiskovému projektu – k železnici – sa vhodne pripoji vodná doprava tovarov. Infraštruktúra by mohla stať až 1,4 bilióna dolára.

A ešte jedna, naozaj len zdanieľavo nesúvisiaca informácia – záujem o lety medzi Moskvou a napríklad iba Viedňou vzrástol v uplynulom období natoľko, že ich denný počet sa zdvojnásobil na osem letov denne. A to na všetky moskovské letiská. Kde je súvislosť? Moskva je hlavným nástupišťom v ceste za čínskymi investormi. Pritom letisko Viedeň dlhodobo zápasí s naplnenou kapacitou. Iba v tomto prípade je to určite zaujímavý impulz pre ponúknutie kapacít nateraz určite nie naplno využíteho letiska Milana Rastislava Štefánika v Bratislave. Túto šancu nesmieme prepásť!

Štefan ZLATOŠ
Mapka: ZATL

Bugár z koalície profituje

Eva ZELENAYOVÁ

Jestvuje dostatok indícií, aby sa dalo usúdiť, že v budúcich parlamentných voľbách pôjde o zachovanie existencie Slovenskej republiky. Predovšetkým bývalé tvrdé čechoslovakistické krídlo VPN vysiela množstvo signálov, že sa do slovenskej politiky mieni vrátiť. Pri súčasnom obsadení postov vo verejnoprávnom médiu nie je takáto ambícia nereálna. Navyše môže rátať s podporou médií hlavného prúdu. Aktuálna petičná aktivita na vznik politického hnutia Progressívne Slovensko, s ktorým koketoval aj prezident Kiska, je toho jasným dôkazom.

Rovnako pokračovatelia politiky po roku 1998 sa znova pripomínajú. Dzurindovi chýba adrenalín domácej politickej scény a jeho tieň Mikloš ho automaticky nasleduje. Radičová tiež obľubuje publikum a čaká, kto vysloví požiadavku o jej nenahradi-

teľnosti. Staré tváre Slovenska však nie sú osamotené na svojej ceste k moci. Návrat politikov zo skrachovanej SDKÚ-DS by nevetrilo pre Slovensko nič dobrého. Svoju slávu si už užili a nemajú byť načo hrdí.

Kiska bezostyšne robí politickú kampaň na akademickej pôde a pripravuje si voľičov medzi študentmi. Kto by sa mohol stať lepším vodcom v proatlantickej orientácii Slovenska než on?

Do súčasnej koalície prenikla Bugárova strana a nemožno nevidieť, že svojich koaličných partnerov vydiera. Fico však nie je z tých politikov, ktorí by sa zľakli a zapreli sami seba. Až donedávna to tak bolo. Smelo sa postavil kritike socialistov v Európskom parlamente a dokonca voči prideleniu kvót imigrantov podal jeho kabinet žalobu na Európsky súdny dvor. Lenže jeho sebavedomé vystupo-

vania a najmä konanie v ostatnom čase začína mať trhliny. Fico ako právnik a niekoľkoročný obhajca názoru, že amnestie prezidenta sú nezrušiteľné, odrazu zmenil názor. Umožnil prijať do legislatívy princíp prezumpcie viny. Súčasná

KOMENTÁR

vláda udržiava vo verejnoprávnom médiu nelegitímny stav ohrozujúci slovenskú štátnosť. Smer prakticky akoby vedome pracoval na vlastnej sebašetrnosti. Podobný stav v Slovenskej republike sme už mali, a to v súvislosti s HZDS. Čo sa deje?

Aj keď verejnosť môže byť presvedčená o tom, že Slovenská republika je celkom rozkradnutá, ešte vždy je o čo stáť. Predovšetkým máme pôdu, vodu i nerastné bohatstvo, o ktoré sa už dosť dlho bojuje. Či ide o ťažbu zlata, ropy

alebo mastenca. Voda je strategická surovina budúcnosti a Slovensko jej má dostatok. I pôda by uživila populáciu Slovenska, ale ochrana domáceho prírodného bohatstva sa akosi vymýka spod kontroly národných štátov. Európska komisia stanovuje podmienky, ktoré nie sú v záujme občanov istých európskych štátov. Dokonca už stihla niektoré napadnúť žalobou na Európskom súdnom dvore v Luxemburgu. O slovenskú pôdu prejavujú záujem nemecké spoločnosti. V Nemecku rastie dopyt po biopalivách. Ak by sa zo Slovenska stalo jedno veľké repkové pole pod kontrolou nemeckých spoločností, akú cenu by sme zaplatili za potraviny? Už dnes veľa poľnohospodárskej pôdy u nás patrí Dánom či Holanďanom.

Pred voľbami v roku 1998 bola slovenská spoločnosť vystavená enormnému tlaku zo zahraničia. Voľby prakticky organizoval mimovládny sektor a dosiahol oslabenie imunitného systému Slovákov. Média zosmiešňovali vtedajšiu výzvu Mečiara kupovať slovenské výrobky. Vraj premiér nechce dopustiť konkurenciu, aby si spotrebiteľia mali z čoho vybrať. Rozhodnúť mal trh. Dnes už síce vieme, že išlo o cieľenú propa-

gandu, ale záujmy dobyvateľov sa nikdy nekončia. Nielen na Slovensku, prakticky na celom svete. V ostatnom čase sa tak deje pod rúskom boja s extrémizmom. Ibaže za extrémistov môžu byť označovaní aj ľudia – nielen politici –, ktorí bránia nadobudnutú slobodu a demokratické ústavné práva občanov. Nazývať ich fašistami môže na nejaký čas utlmiť verejnosť, ale aj prebrať ju z ľahostajnosti.

Dodnes sa v politike ponevierejú zvyšky havlovských vépeenkárov. Pripomeňme, že medzi zakladateľov VPN patrili Milan Kňažko, Ján Budaj, Fedor Gál, Peter Zajac či Martin Bútora. Budaj sa v ostatnom čase pričinil o deštrukciu právneho štátu aktivovaním princípu retroaktivity v súvislosti s Mečiarovými amnestiami. Bútora sa zmocnil prezidentského úradu, hoci iba tieňovo, no jeho rukopis je v Kiskovom konaní jasne čitateľný. Gál sa stále viac angažuje na mienkotvornosti obyvateľstva, čo sa dá doložiť i jeho projektom Natálka, uvádzaným v školách. Spájanie sa proatlantických politikov však nemusí ostať bez odozvy. Lebo tak ako kedysi aj dnes môže vzniknúť účinný blok na záchranu Slovenska.

Nemať médiá je ako nebyť

Ivan BROŽÍK

To je dnes takmer zaručený neúspech čokoľvek a najmä kohokoľvek. Nemať médiá v súčasnej spoločnosti je ako nebyť. Nech si čitateľ urobí malý prieskum, v ktorých médiách a či vôbec sa píše o poľnohospodároch alebo o pôde, ktorá nás živí...

Dnes chce byť každý absolvent odboru masmediálna komunikácia a všetkým jemu podobným hneď moderátor, komentátor, analytik. Ak zľaví, koľko sa len dá zo svojich ambícií, tak chce aspoň „robiť politiku“. Je to to isté, ako keď sa kedysi šéfredaktori pýtali mladých adeptov, absolventiek fakúlt žurnalistiky, čomu by sa chceli po nástupe do redakcie venovať – vždy odpovedali jednomyselne – kultúre. Mladá žurnalistická generácia sa usiluje vzbudiť dojem, že svet, v ktorom žijeme, je iba svet Islamského štátu, domácej korupcie – to v lepšom prípade.

V tom horšom že je to svet našich celebrit a ich večierkov s osobnostným panoptikom hrôzy. A kto doň nepatrí, ako keby ani nebol.

Nie, všetko je omyl. Po čom siahame ráno po zobudení? Kam utekáme počas prestávky na polud-

POZNÁMKA

nie? Čo robíme podvečer doma? No predsa zápasíme s hladom. Naším svetom sú potraviny. To nie je vtip, ale existénčné konštatovanie. Stačí „zakúsiť“ hlad, aj keď iba pár hodín, lebo dnes nestihame ani byť hladní. Nijaký migrant ani Islamský štát nás vtedy nezaujímajú, dokonca ani jedenáste dieťa od desiatej manželky istého politika, ba ani tretí rozvod štvrtej manželky istého športovca. Oveľa viac nás zaujme kúsok syra v chladničke. Alebo aspoň jablčko.

Naším svetom je naša pôda, sú ním naši poľnohospodári alebo aj my s našimi záhradkami. To je svet driny, ale aj úrody a zabezpečenia existencie. Á, žiaľ, veľmi nízkého spoločenského ohodnotenia. Akoby práca na poli, dokonca ani to pole samo nemali význam, zmysel, hodnotu.

Pôda sa sama neochráni, nemá médiá. Ani ten drobný roľník, ktorý pestuje a potom predá úrodu zemiakov dvom-trom dedinám v okolí. Média nemajú ani pestovatelia jabĺk. Možno ešte tak vinári... Aj to iba na chvíľu po dajakej vydatenej koštovke. Žirna Trnavská rovina, kraj nádhornej černoze. Alebo celý Žitný ostrov, obilnica republiky. Kedysi. A tamojší obyvatelia zásobovali spotrebiteľov ešte aj v Českej republike čerstvou zeleninou. Kedysi. Zo zemiakarských rajov pod Tatrami už dávno zemiaky vymizli a nie je to iba tým, že z poli

„sa vytratili“ už krátko po zasadení. A na slovenský cesnak si už roky nepamätáme.

Stavíme fabriky a „logistické“ opachy na najbonitnejšej pôde. A tú, ktorú nezastavíme, buď predáme, alebo prinajlepšom necháme ležať úhorom, aj keď zákony platia a neobrábanie pôdy trestajú. Fiktívne, papierovo. Je najvyšší čas, aby naša najvyššia zákonná moc – Ústava Slovenskej republiky – začala chrániť našu pôdu. Vzácnu sa na tom zhodujú dokonca už aj politici bez ohľadu na stranické tričko.

Pôda akýmsi „zázrakom“ nemala doteraz v našej ústave nijakú ochranu. Teraz, keď už je novela ústavy v tomto zmysle schválená, mali by prísť veľmi rýchlo aj konkrétne zákony, ktoré budú riešiť jej ochranu. Mala by sa zväziť nevyhnutnosť výstavby na najlepšej poľnohospodárskej pôde na rôzne iné ciele ako na poľnohospodársku výrobu. Na Slovensku máme mnoho neobsadených priemyselných parkov, chátrajúce areály bývalých hospodárskych dvorov a iných „socialistických podnikov a závodov“.

Lenže – pôda nemá médiá. Má už iba pár „zúfalcov“, ktorí na nej drú, kým ešte je. Ako taká a najmä – naša.

AKO BOLO, ČO BOLO

„Perzský kráľ Dareios dal zbičovať more za to, že mu búrka zničila vojnové loďstvo,“ aj túto perličku nájdete v pozoruhodných knižkách Ing. Vladimíra Pevného Humora a smiech a Fenomén humor. Zadubenosť mocných ukáže v ďalšom fóriu: „V britskej dolnej snemovni v roku 1967 zrušili zákon z roku 1677, podľa ktorého osoby veštiace počasie treba upáliť.“ Autor knižiek teórie humoru vyšťudoval Vysokú školu zemédělskú v Brne. Bol vedúcim žilinských mraziarní a prednášal agrometeorológiu a bioklimatológiu na Vysokej škole poľnohospodárskej v Nitre. S deviatimi krížikmi patrí medzi legendy slovenského amatérského letectva. Pri tejto záľube si užil svoje. Po nalietaní stovky hodín ho v roku 1959 na základe udania z rodnej obce vyhodili z aeroklubu. Kruté päťdesiate roky prezentuje rozhovorom z ulice: „Ako sa máš?“ pýta sa ktosi suseda, ktorý odvetí: „Povedz ty, nech teba zavrú!“ Vtip mi pripomenul životnú epi-

zodu priateľa herca Olda Hlaváčka. Ako študentovi herectva mu „eštebáci“ nezákonne otvorili list, čo písal mame. Obvinili ho, že písal o našom „ritolizačstve“ počas návštevy

O humore, dvorných bláznov a pajácoch

Peter VALO

sovietkych predstaviteľov Chruščova a Bulganina v Bratislave. Jeho vinu sťažila Štúrova reč z uhorského snemu, ktorú si odpísal na hodiny javiskovej reči. Hlaváčkov obhajca na súde tvrdil, že to boli len také mladické myšlienky. Prokurátor sa rozkričal, že príd čas, keď budú zatvárať aj za myšlienky. Vladimír Pevný píše, že humor mal v tom čase funkciu protestu, odporu a pasívnej rezistencie. Udržoval potrebu individuálnej i spoločenskej psychohygieny, ktorá umožňovala žiť a prežiť. Zdôrazňuje, že najkvalitnejší

humor je ten, ktorého obsah je pravdivý. Jeho funkcia je viac než zábavná.

Profesor Andrej Červeňák v doslove parafrázoval myšlienku francúzskeho spisovateľa

i štiplavá, potrava i otrava, ako kedy a ako a pre koho. Humor je často jedinou zbraňou bezmocných. U nás sa „komunizmus pretransformoval na konzumizmus. Príslovie: S jedlom rastie

chuť, na zlodejov neplatí. U nich je to prejav zvyšujúcej sa odbornosti.“ Na ohrozenie reagujeme asi takto: „Keď sa v múre vodnej priehrady objaví neviditeľný pramienok vody, je to mikroproces, ktorý si okrem odborníka nevšímame nik, hoci signalizuje vážne nebezpečenstvo. Dnešná civilizácia nereaguje adekvátne ani na makroprocesy, podobné zďaleka počuteľným a viditeľným vodopádom.“

Ľudia, ktorí hovoria pravdu, majú smolu. „Ako to bolo s Puškinom? Prečo si dal vnútiť taký zákerný súboj?“

pýta sa Vladimír Pevný a hneď odpovedá, že to bola otázka cti a uznávaný spôsob jej obhajoby. Na otázku: Prečo si nechal vnútiť súboj nerovný, ktorý bol samovraždou, položí ďalšiu: „V čom bol ten súboj nerovný?“ A odvetí: „V súbojoch si súper mohli vybrať zbraň. Nechápeš, prečo si Puškin nezvolil tú, ktorú ovládal najlepšie – slovo?“ – „Nemohol, pretože práve táto zbraň patrila vo vtedajšom režime k prísne zakázaným,“ uzavrie dialóg autor.

So slovom je to divné. Jeden smie povedať hocičo a druhý nič. V havranoidnej televízii zhovädia aj Štúra. Pilot humorista píše: „Niektorí králi a vládcovia využívali inštitúciu dvorných bláznov a šašov, od ktorých si dokázali vypočuť tú najostrejšiu kritiku vo forme podobenstiev a žartov. Moderní vládcovia neznajú takúto prax,“ hovorí Vladimír Pevný. Ja dodávam, že majú svojich slniečkar-sky orientovaných pajácoch. Ich humor nie je zbraňou bezmocných – ale len bezduché šaškovanie, popri ktorom si dovoľia napádať odporcov svojich chlebobdarcov.

SEBAOBRANA

Nové pravidlá, ako pristupovať k voľnému pohybu psov, sú v druhom čítaní na júnovú schôdzu v parlamente. Má schváliť zákon o obmedzení pohybu psov. O tom, kde pustíte z vódzky vášho domáceho miláčika, by mohli podľa návrhu o voľnom pohybe psov rozhodovať poslanci obcí a miest.

Obmedzenia pohybu psov

Súčasný zákon hovorí, že obec môže všeobecne záväzným nariadením (VZN) vymedziť miesta, kde je voľný pohyb psa (bez vódzky) zakázaný, a miesta, kde je zakázaný vstup so psom (na vódzke). Podľa poslancov a predkladateľov novely zákona č. 282/2002 Z. z., z Mosta – Híd Petra Antala, Gábora Gála a Eleméra Jakaba sa to má zmeniť. Obec v rámci intravilánu určí, kde pes môže mať voľný výbeh. Psíčkári hovoria: Obce a mestá nie sú schopné osadiť tabuľky zákazu voľného pohybu psov a pre ich lajdáckosť teraz budú musieť trpieť naši psíci, ktorí nemôžu za bezohľadnosť ľudí, zastupujúcich nás v obecných zastupiteľstvách.

Tu je oprávnená otázka pre našich politikov: Načo občan platí dane z nehnuteľností a daň za psa, z ktorých žijú naši zástupcovia v obciach a mestách, keď je potrebná takáto zmena zákona? Na pokračovanie ich lajdáckosti, nezákonnosti a obmedzenie slobody pohybu a výbehu najvernejších priateľov človeka? Žiarsky primátor Peter Antal sa stal poslancom Národnej rady Slovenskej republiky za stranu Most – Híd, pričom nahradil poslanca Gabriela Csicsaia, ktorý sa stal štátnym tajomníkom. Z pozície poslanca NR SR chce Antal presadzovať riešenie viacerých problémov, s ktorými sa pri výkone samosprávy bori vo svojom meste.

Koaliční poslanci tvrdia, že obce a mestá v súčasnosti v mnohých prípadoch a celkom logicky vymedzujú plochy, kde je voľný pohyb psa povolený, pretože vychádzajú zo skutočnosti, že je nezdúduce, aby v priestore prístupnom verejnosti bol v zastavanom území povolený voľný pohyb psa. Zároveň však veľká väčšina obcí vo VZN zakazuje voľný pohyb psov v celom svojom zastavanom území. „Takéto VZN sú však v rozpore so súčasným zákonom, ktorý vyžaduje, aby obce vymedzili a zároveň aj označili miesta, kde je takýto zákaz,“ vysvetľuje zástupca strany Most – Híd.

Takéto zľahčovanie a prijímanie VZN s celoplošným zákazom voľného pohybu psov v meste alebo obci je v rozpore so zákonom, a preto oprávnené nahnevanie občania podávajú podnety na Generálnu prokuratúru SR a tá ruší nezákonne prijaté VZN o celoplošnom voľnom pohybe psov. Tu je kameň úrazu, ktorým je zľahčovanie neznalosti zákona. Pre neznalosť zákona naši zástupcovia v obciach a mestách si chcú zľahčiť svoju neschopnosť plniť si zákonné povinnosti a nahradiť súčasný platný zákon jeho zmenou, kde môžu pokojne zostať nečinní, lebo prijatý zákon na celoplošný zákaz voľného pohybu psov je jednoduchšie, ako obmedziť konkrétne miesta tabuľkami „Zákaz voľného pohybu psa“. Ako keby nestačilo dosť obmedzovaní slovenských občanov za slobodu názoru, teraz pokračujeme ďalšími obmedzeniami slobody aj pre tých, čo sa nevedia brániť – najvernejších priateľov človeka. Psíci budú musieť byť stále uviazaní na vódzkach a budú môcť byť pustení len na vyhradených miestach, ktoré nie sú ani poriadne vybudované...

Robert LANDIS

Peter MULÍK, laureát Ceny Daniela Rapanta 2017, pre Slovenské národné noviny

Mytologizácia a pseudoveda v dejinách neobstoja

Zhovárал sa Dušan D. KERNÝ – Foto: autor

Od roku 1997 sa udeľuje Cena Daniela Rapanta – výpočet jej laureátov je galériou najchýrnejších mien našej historickej vedy. Za rok 2017 ju Historický odbor Matice slovenskej udelil vedeckému pracovníkovi PhDr. Mgr. Petrovi MULÍKOVÍ, PhD. Zaujímali sme sa, čím je dodnes Daniel Rapant motivujúci? Prof. PhDr. Daniela Rapanta, DrSc., (1897 – 1988) považujeme za tvorcu modernej koncepcie slovenských dejín. V polemike s Václavom Chaloupeckým o samostatnosti slovenských dejín do roku 1918 Rapant za spoločné československé dejiny považoval dejiny Čechov a Slovákov len po roku 1918. Takže aj on cestu k chápaniu slovenských dejín ako úplne samostatnej historickej disciplíny od začiatkov našich dejín až po najnovšie skôr len naznačil, než by bol principiálne definoval. Angažoval sa v Matici slovenskej, kde bol v rokoch 1945 – 1948 predsedom Historického odboru Matice slovenskej. Prof. PhDr. Richard Marsina, DrSc., dlhoročný predseda a čestný predseda tohto vedeckého odboru, bol jeho poslucháčom. K Rapantovmu odkazu sa hlási aj ďalšie veľké združenie slovenských historikov – Slovenská historická spoločnosť, ktorej vznik inicioval a bol jej prvým predsedom (jar 1946). Rapant odmietol marxistickú koncepciu dejín a z toho dôvodu mu v roku 1950 predstavitelia vtedajšieho režimu zakázali prednášať na univerzite. Po roku 1989 bol práve Rapantov protimarxistický postoj motivujúci.

• Ako jeden z mála historikov so širokým stredoeurópskym prehľadom prezentovali ste svoje práce aj v zahraničí. Čoho sa týkali?

Som v poradí tridsiatym piatym laureátom tejto ceny. Predo mnou ju dostali viacerí významní historici, archivári a archeológovia. Už ako historik archivár som absolvoval Rímskokatolícku cyrilo-metodskú bohosloveckú fakultu UK a niekoľko pobytov na zahraničných teologických fakultách, aby som dokázal kvalifikovane posúdiť vývoj a súčasnosť zložitej oblasti vzťahov cirkvi a štátov. Moje štúdie boli publikované okrem slovenčiny v nemčine, angličtine, španielčine, vo francúzštine, ba jedna štúdia aj v čínštine. Pred vstupom Slovenskej republiky do EÚ sa viedli živé diskusie o formách možného vzťahu cirkvi so štátom, najmä o spôsoboch financovania cirkvi. Táto diskusia utíchla, lebo cirkvi v štátoch strednej a juhovýchodnej Európy dospeli k poznaniu, že táto problematika nebude predmetom nejakej celoeurópskej unifikácie. Dominantnou témou sa stáva skôr otázka registrácie nekresťanských náboženských spoločenstiev, ktoré majú komplikovanú právnu subjektivitu (napr. islam).

• Ste vedeckým pracovníkom, posledných sedemnást rokov aj tajomníkom Historického odboru Matice slovenskej a v súčasnosti aj šéfredaktorom Historického zborníka, čo je vedecké periodikum Slovenského historického ústavu a Historického odboru Matice slovenskej. Na čo z posledného

Cenu pomenovali po skvelom slovenskom historikovi 20. storočia D. RAPANTOVI.

obdobia by ste predovšetkým poukázali?

Historický odbor MS ako vedecký odbor ponúka najmä svoj odborný potenciál osobností slovenskej historickej vedy. Výsledkom tejto spolupráce bol aj odborný terminologický seminár o československom unitarizme. Za svoj najväčší úspech považujem zorganizovanie vedeckej konferencie Rok 1945 – prelomový rok európskych a slovenských dejín. Vedecká konferencia skúmala rok 1945 z hľadiska vojenských a politických dejín, dejín diplomacie, ekonomických, ľudsko-právnych hľadísk, ale najmä tým, že otvoril a riešil niektoré zásadné otázky existencie národov, štátov, ideológií a politických systémov, čo sa vzhládom

na našu geografickú polohu bytostne dotklo aj Slovenska. Dôležitým vedeckým podujatím, ktoré som zabezpečoval, bola vedecká konferencia Najdôležitejšie práce Franka Sasinka z pohľadu kritickej historiografie k storočnici úmrtia.

• Ako vidíte budúcnosť slovenskej historickej vedy a jej práce na pôde Matice?

Slovenská historická veda má budúcnosť, ak bude vo svojej podstate národne ukotvená, ale formou prezentovania výsledkov otvorená. Ako malá historiografia musí publikovať svoje výstupy v cudzích jazykoch a distribuovať ich za každých okolností do významných európskych a svetových knižníc a vedeckých

Laureát PhDr. Mgr. Peter MULÍK, PhD.

ústavov. Matiční historici sa musia usilovať byť avantgardou v chápaní nášho národa ako hlavného subjektu slovenských dejín. Ale vytvorený obraz musí byť triezvy a objektívny s priaznivým argumentačným potenciálom. Nesmieme sklzať do mytologizácie národných dejín alebo do pseudovedeckých záverov. Aj dnes by sme mali klásť dôraz na serióznosť slovenskej historickej vedy. S blížiacou sa storočnicou vzniku ČSR si všimnime, ako Rapant chápal tzv. „česko-slovenské zblížovanie“. Vnímam ho ako riešenie pred maďarizáciou Slovákov v uhorskom štáte. Ale aj ďalšie desaťročia 20. storočia považoval za vyvažovanie v hľadani „správneho konkrétneho vyriešenia česko-slovenského pomeru“, čo mu pripomínalo rakúsko-uhorský antagónizmus zaniknutej monarchie. V šesťdesiatych rokoch 20. storočia v atmosfére mierneho uvoľnenia komunistickej diktatúry Rapant o česko-slovenskom vzťahu v Slovenských pohľadoch napísal, že uplatňovanie zásady „dvoch blízko príbuzných samostatných národov“ v praxi nevedlo „k nejakému trvanlivejšiemu, obe strany plne uspokojúcemu kompromisu“. Vysoko oceňujem jeho názor na etnogenézu Slovákov, kde za našich predkov považoval aj moravských Slovanov. V Slovenských pohľadoch (č. 3, 1967) napísal: „Prvý pokus o zjednotenie západných Slovanov vychodí od Moravanov, etnických predkov dnešných slovenských a moravských Slovákov, sídla ktorých siahali o niečo ďalej na západ, ako je ich dnešná, neskoršou disimiláciou redukovaná hranica.“

MEDZI NAMI

Básnik Johann Wolfgang von Goethe je autorom mnohých zaujímavých sentencií, dnes by sme povedali bonmotov, o láske, o ženách i o mužoch, o živote aj o politike. Z celého radu zachovaných citátov patrí k najpravdivejším tento: „Niet väčšieho otroka ako ten, ktorý si vo svojom zotročení myslí, že je slobodný.“ Básnici hovoria spravidla pravdu. V goetheovskom chápaní nejde o fyzické otroctvo, ale o otroctvo ducha, o mentálnu porobu, ktorá robí z ľudí nevedomé poddajné stádo. Poddajnosť podobne ako pasivita je pohodlná forma prežívania. Stačí mať na stole čerstvý chlieb, zábavu z televíznych kanálov a upokojujúci pocit, že sme na tom lepšie ako susedia. Čo sa deje vo svete, v Európe či na Slovensku je pre nás vzdialená hudba – my máme svoj piesoček, svoju záhradku, svoj domček, svoj bytík, do ktorého môžeme zaliezť ako do ulity.

Prežívame ranú fázu goetheovského otroctva. Sme v zajatí nepravých hodnôt, ktoré nám servirujú médiá, Brusel a globálni hráči zo zámoria. Sme mentálne podmanení, lebo nevieme, že tancujeme, ako nám piskajú podľa cudzích nôt. Sme otrokmi jedine správneho životného štýlu, správnych názorov, ktoré nám podsúvajú z éteru ako esenciu jedine správnych západných hodnôt. Posledné roky nášho prežívania v západnom spoločenstve s názvom Európska únia však ukazujú, že sme iba druhotriedni účastníci obchodných

transakcií, v ktorých sa rozdeľujú prebendy. Eurofondy sú iba slabá náplasť na to, že nerozhodujeme o ničom, že nás príslencov z Východu môžu trestať za neochotu prijímať migrantov, za neochotu prijímať gender ideológiu, súdiť za nespĺnenie rôznych dohôd, s ktorými sme nesúhlasili.

Žijeme v mentálnej porobe

Ludovít ŠTEVKO

Sme slobodní stále v rámci marxisticko-leninskej definície, že sloboda je poznaná nevyhnutnosť. Od roku 1989 sme smerom k vysnívanej slobode slova dost pokročili, veď si môžeme otvárať ústa, pravdaže, ak nie sme označovaní ako konšpirátori, extrémisti či, nedajbože, kontroverzni historici, ale vo fyzickej slobode sme sa okrem výnimiek slobody

na kontrolu pamäti a neurónových ciest v našich mozgoch. Ale zvykli by sme si aj na takúto kontrolu myšlienok. Veď nám nepadá zvlášť, že dokážeme žiť pod ustavičnou kontrolou kamier, kontrolou sociálnych sietí, pod dojomom odpočúvaných telefónov, teroristických útokov a pod dojomom strašného vojnového násillia v rôznych kútoch nášho chaotického sveta. Hlavné je, že sa vieme zabávať na slabomyseľných seriáloch, na Farmách, na ružových príbehoch telenoviel, že máme slasťné každodenné potešenie z kulinárskeho umenia televíznych celebrit.

A máme šťastie, že nemusíme veľa premýšľať, že presne

vieme, lebo nám to nalinkovali, kto nás ohrozuje, kto je náš nepriateľ a komu treba veriť. Istý americký senátor, ktorý strávil niekoľko rokov vo vietnamských kobkách ako zajatý agresor, povedal nahlas – a jeho výroky prebrali všetky naše médiá, že najväčším nepriateľom, väčším ako terorizmus islamského kalifátu, je Rusko a najväčší vrah je Putin. Tak už vieme, kam majú smerovať „obránné zbrane NATO“. Ten senátor a vplyvný jastrab sa volá John McCain a je známy tým, že má v osobnom albume niekoľko fotografií z rokovania s predstaviteľmi odrezávačov kresťanských hláv. Fotografie pána senátora s vodcami teroristov obleteli internet, no v našich médiách sa neobjavili. Mlčanie je niekedy väčší hriech ako očividné klamstvo – a my vieme mlčať.

Žijeme vlastne v pohodlí mentálnej neslobody. Mnohých z nás naučili nekriticky sa klaňať všetkému, čo prichádza odinakaľ, mnohí z nás sa vypracovali na užitočných hlupákov, ktorí bez škrupúl, pragmaticky i za groš, dokážu zradiť vlastný národ. V mene západných hodnôt (často pochybných) je všetko dovolené. Budeme sa klaňať zlatému tefaľu Západu, kým nepride Boží hnev ako pod horou Sinaj. A ten určite príde.

Prelomový širokospektrálny pohľad na Slovensko po roku 1989

Tisícdivesto strán svedectiev a analýz

Dušan D. KERNÝ

Sedem rokov zrela doteraz najobsiahlejšia práca o slovenskom vývoji po roku 1989, ojedinelá v tom, že spája pohľad priamych účastníkov politického diania, ktorí sú zároveň vedcami historikmi. V týchto dňoch na pôde Univerzitnej knižnice predstavili prácu Miroslava Pekníka a kolektívu Pohľady na slovenskú politiku po roku 1989 z Ústavu politických vied Slovenskej akadémie vied.

Je to úplne špecifický žánr, ide o vedeckú reflexiu pamätníkov – aktérov udalostí, ktoré mnohé z nich boli prelomové, vedúcich k vzniku dvoch samostatných štátov a súčasne k zániku jednej z troch slovanských mnohonárodných federácií v Európe. A zároveň je prepojená prácami vedcov rôznych generácií v širokom spektre spoločenských vied. Ponúka podrobný obraz, ako sa formovala slovenská politika.

■ NENAHRADITEĽNÝ ZDROJ

Primerane rozsahu dvojdielnej, tisícdivestostranovej práce Pohľady na slovenskú politiku po roku 1989 trvala i niekoľkohodinová rozprava na pôde Univerzitnej knižnice pod vedením vytrvalého manažéra kolektívnej vedeckej práce v oblasti politických vied Miroslava Pekníka. Už vopred možno povedať, že sa stane nenahraditeľným zdrojom nielen pre odborníkov, ale i laikov. Publikované štúdie sú v niektorých prípadoch v rozsahu samostatnej knihy. Osobitne sa to týka analýzy a svedectva prof. I. Lалуha, ale aj, ako pripomenul na besede, na nosičoch zaznamenanom a zachovanom príspevku prof. M. Čiča.

V prípade I. Lалуha si musíme uvedomiť, že sa dotýkame samotných základov moderného myslenia o národe, demokracii a suverenite. Tak sa totiž menovala jeho stať z marca roku 1968 uverejnená na slovenské i čs. pomery v revolučnom manifeste skupiny Galandovcov. Ak vtedy – vo februári a v marci 1968, s energiou doby a skúsenosti svojej generácie I. Laluha formulo-

val záver: „Náš národ za svoju trpkú minulosť i prácu dneška si zaslúži svoju vlastnú slovenskú kultivovanú progresívnu vládu,“ možno povedať, že to platí dodnes! Preto je nedoceniteľná jeho účasť na projekte Ústavu politických vied SAV.

V podstate od čias Milana Hodžu nemáme veľa politikov, ktorí by spájali v sebe zároveň vedcov a politikov a vydali o tom kontinuuálne svedectvo, ako to robí na prahu osemdesiatich piatich rokov stále intelektuálne veľmi svieži a výkonný profesor Laluha. Mimoriadne prínosný na jeho práci je vecný prístup k celému procesu politických zmien, zániku federácie a vzniku požiadavky zvrchovanosti. Poskytuje nám korektné, overiteľné fakty, na základe ktorých sami môžeme posúdiť závery toho poslanca bývalého federálneho a potom slovenského parlamentu. Bol pri tom...

■ GENERAČNÁ KONFRONTÁCIA

Hodnota tejto dvojdielnej práce spočíva práve v onej generlačnej konfrontácii vedcov, v tom je jej špecifický prínos, sú tam rôzne práce nielen z oblasti histórie, ako aj politológie, z rôznych oblastí spoločenských vied. Je to počin! Veď od roku 1989 uplynulo už dvadsaťosem rokov! Slovenská republika jestvuje dlhšie, ako jestvovala prvá čs. republika 1918 – 1938. A tu si treba uvedomiť rozdiel v tom rozsahu literatúry o spomínaných historických obdobiach. Fascinujúce na tých tisícdivesto stranách je, že vidíme ako v spätnom zrkadle tú nesmiernu dynamiku spoločenského vývoja, ako sa

to prudko všetko rozbiehalo tak na domácom, ako aj medzinárodnom poli, keď sa vývoj na Slovensku a v Čechách porovnáva s medzinárodnými pomermi. A osobitne keď sa porovnávajú medzinárodné pomery počas dvoch desaťročí jestvovania prvej čs. republiky s vývojom po roku 1989, ale najmä po roku 1993. Práve na tento nevynutný historický nadhľad upozornil v originálnom vystúpení jeden z recenzentov diela Dr. P. Zeleňák. Už úvodná práca M. Pekníka je vynikajúcim dokladom aj obrovským rozsahom, rešeršou zdrojov; je podnetná a inšpirujúca pre každého, kto sa bude zaoberať či už ako vedec alebo ako publicista tým, čo formovalo verejnú mienku, aké boli mediálne kampane a ako to

všetko presahuje do dneška. Taký rozsah citácie zdrojov umožňuje dobrú orientáciu v premenách slovenskej politiky.

■ NEPOTREBNÉ REFERENDUM

V inej časti Ladislav Hodoš o. i. upozorňuje na to, že správny názov štátu bol Česko-Slovensko, ale sa to nepoužívalo. Zdôrazňuje, že našu minulosť nemôžeme prepisovať, a teda niet dôvodu popierať, že Slovenská republika, ktorá vznikla 1. januára 1993, má určitú historickú kontinuitu. Autor rozoberá otázky legality a legitimacy vzniku štátu a zdôrazňuje nezmyselnosť debaty o absencii referenda o zániku spoločného štátu, lebo „najlepším východiskom bola dohoda o rozdelení, ktorá sa uskutočnila pokojnou cestou a s odstupom času sa interpretuje ako vzor demokratického riešenia štátoprávného konfliktu. Vyriešil sa tak rozpor, ktorý nastal už pri vzniku Česko-Slovenska v roku 1918 a napriek historickým peripetiám sa ho nepodarilo vyriešiť počas celej existencie štátu.

To, že má význam o týchto otázkach hovoriť, sa napokon výrazne ukázalo počas diskusie autorov a publika na cennej pôde Univerzitnej knižnice. Jedným z významných svedectiev z obdobia prvých piatich-šiestich rokov je aj text najstaršieho matičiara a autora SNN, niekdajšieho člena poradného zboru prezidenta SR doc. JUDr. P. Polláka v spolupráci s E. Petrovičovou z Ústavu politických vied SAV o vytváraní vlády národného porozumenia a priprav prvých demokratických volieb, ako aj tvorby novej ústavy SR.

K jednotlivým častiam práce, ktorá je prvým rozsiahlejším dielom z rôznych vedeckých disciplín o prevratných zmenách našej spoločnosti, sa nevyhnutne budeme vracáť. Jednou z oblastí, ktoré, žiaľ, práca podrobne nerozoberá, je pohľad na diplomatické a spravodajské hodnotenie nášho vývoja a úlohu zahraničnej tlače, médií v tomto procese.

MA MARGO

V posledných týždňoch je Európa svedkom mimoriadnej politickej atmosféry – mnohí politici sa profilujú na čoraz ostrejšej kritike amerického prezidenta Trumpa. Dokonca nemecký týždenník Der Spiegel uverejnil úvodnú stať čísla tvrdením, prečo by najlepším riešením bolo, ak by Donald Trump odišiel z prezidentského úradu. Dejú sa veci, ktoré predtým boli nemysliteľné. Pre staršie generácie je to šok. V rokoch ich mladosti prichádzala kritika prezidentov USA z východonemeckého komunistického Neues Deutschland a teraz z Der Spiegel.

Poznať Nemecko a najmä fakty

Dokonca verejnoprávny nemecký (!) rozhlas Deutschlandfunk na prvom mieste raného prehľadu tlače obšírne citoval slovenský (!) denník Pravda o tom, ako treba vnímať kritické slová kancelárky Angely Merkelovej po šokujúcom stretnutí štátov G7 na sicílskej Taormine. Jej názor na rastúcu úlohu toho, že Európania sa musia spoliehať najmä na seba. Nikomu neunikla scéna, v ktorej sa to odohralo – v bavorskom pivnom stane voličov bavorskej CSU s typickými litrovými „duplákmí“. Bol tam aj predseda bavorskej CSU Seehofer, ktorý tvrdí a dlho zničujúco kritizoval migračnú politiku Angely Merkelovej. Takže ona v pivnom stane využila to, čo všetci politici v predvolebnej kampani – ráznejší jazyk. Zobrala tak protikandidátom z plachiet celú protitumpovskú agendu. Videli sme to, čo u nás nevidíme – politickú kultúru pivných stanov, zažitú prax ostrého jazyka a prirodzenosť, s akou sa masy zídu nielen za pivom, ale za politickými – v tomto prípade – predvolebnými rečami. Na takrečeno „nepriateľskej pôde“ voličov, ktorí ju doteraz pre migračnú politiku odmietali, dokázala Merkelová využiť a zvrátiť situáciu.

Poznanie nemeckej praxe sa netýka len piva, ale napríklad aj praxe nemeckého ústavného súdu. Známym moderátor Peter Bielik a aj frekventovaný analytik Ján Baránek sa nedávno dlhé minúty rozprávali o návrhu generálneho prokurátora SR týkajúceho sa parlamentnej Ľudovej strany Naše Slovensko. Vytrvalo sa vracali ďaleko do nemeckých dejín, do tridsiatych rokov, do rokov nástupu nacizmu so všetkou jeho odpornosťou. V relácii sa rozsiahlo rozoberalo aj trestné právo a čo ono považuje za nebezpečné prejavy. Pri tých výletoch do dejín sa však nehovorilo o podstatnom európskom príklade – nemecký ústavný súd nedávno riešil prípad politickej strany, ktorá sa dopustila podľa nemeckého práva nepripustných prejavov, symbolov. Sú to považoval za odsúdeniahodné a nepripustné. Rozhodol však, že stranu nezakáže, pretože nie je schopná ohroziť a zmeniť nemecký ústavný poriadok, nemecký právny štát, teda urobiť prevrat, zvrhnúť terajšie pomery. Azda o tomto rozsudku z roku 2016, a nie o roku 1933 sa treba dnes zhovárať aj u nás, keď sa už tak vehementne pred kamerami bavíme o Nemecku.

Dušan D. KERNÝ

Na čele Ústavu pamäti národa končí stranícky kandidát

Koniec šafárenia s pamäťou národa

Ľudovít ŠTEVKO – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Predseda Správnej rady Ústavu pamäti národa Ondrej Krajňák sa pravdepodobne v októbri rozlúči so svojím postom. Nespokojnosť Správnej rady s výkonom jeho funkcie vyústila do návrhu zmeny zákona o ÚPN, ktorý predkladajú v parlamente poslanci koalície Jaroslav Paška (SNS), Mária Janíková (Smer-SD), Edita Pfundtnerová (Most – Híd) a nezaradená poslankyňa Martina Šimkovičová. Navrhovatelia novely považujú súčasný model riadenia ÚPN jedným človekom za neopodstatnený.

Svoj návrh zdôvodňujú takto: „Vloženie rozhodovania o smerovaní a činnosti ÚPN do rúk jednej osoby sa vymyká zo štandardných demokratických princípov. Potreba legislatívnej zmeny vyvstáva jednak zo skúseností s doterajším spôsobom riadenia, ako aj zo stále zvyšujúcej sa potreby transparentného a efektívneho spôsobu riadenia v štátnych i verejnoprávných inštitúciách.“ Štatutárom ÚPN teda nemá byť jej predseda ako doteraz, ale Správna rada ako kolektívny orgán, ktorý je volený Národnou radou SR a vymenovaný vládou a prezidentom.

Spory medzi Správnu radou a zamestnancami Ústavu pamäti na jednej strane a predsedom Ondrejom Krajňákom na strane druhej sú staršieho dáta, ťahajú sa zhruba od októbra minulého roka, pričom vážne narušajú chod tejto verejnoprávnej inštitúcie. Ondrej Krajňák 16. októbra 2016 odmietol otvoriť mimoriadne zasadnutie Správnej rady ÚPN, na ktorom očakával kritiku svojej práce, a oštentatívne opustil rokovaciu miestnosť. Nasledovalo hlasovanie o uznesení. V ňom rada jednomyseľne vyjadrila „vážne a hlboké zne-

pokojenie nad konaním jej predsedu Ondreja Krajňáka, ktorý dlhodobo nerešpektuje postavenie a úlohy orgánov ústavu“. V uznesení sa ďalej uvádzalo, že predseda ÚPN nepredkladá zásadné koncepčné a riadiace dokumenty, čím vzniká podozrenie, že dochádza k znefunkčneniu celého ústavu a porušovaniu zákona.

■ REŽISÉR Z KDH

Pôsobenie Ondreja Krajňáka vo vrcholovej funkcii charakterizovali okrem iného kompetenčné spory so Správnu radou a s pracovníkmi ÚPN pri výmenách riaditeľov sekcií a kontroverzné prepúšťanie nepohodlných pracovníkov, najmä prepustenie talentovaného historika Martina Lacka za jeho názory a publikované historické state o období Slovenského štátu, s ktorými on ako predseda Správnej rady, pôvodným povolaním scenárista a režisér, nesúhlasil. Bolo veľa sťažností aj na zapojenie Ústavu pamäti národa do mediálnej volebnej kampane KDH, čo sa nezrovnávalo s apolitickým poslaním inštitúcie. Na tieto a ďalšie problémy spojené s nespravodlivými pracovno-právnymi vzťahmi na pracovisku upozornili čle-

novia dozornej rady poslankyne Editu Pfundtnerovú a Martinu Šimkovičovú, ktoré sa rozhodli pripojiť svoj podpis pod návrh zákona, ktorý zavádza nový model riadenia a nové kontrolné mechanizmy vylučujúce zneužívanie kompetencií vedením ústavu.

■ OPRÁVNENÁ KRITIKA

Predseda Výboru pre obranu a bezpečnosť NR SR Anton Hrnko sa o predsedovi Správnej rady ÚPN vyjadril: „Osobne som mu povedal, že robí nezákonnosti. Keď bude možnosť, tak všetku škodu, ktorá vznikla za tieto nezákonnosti, budem od Krajňáka žiadať naspäť... Podľa môjho názoru tam nepatrí.“ Napriek tomu, že súčasný predseda Správnej rady ÚPN má toho priveľa na rovši, predseda KDH Alojz Hlina sa ho vehementne zastáva. Vo svojom vyhlásení na tlačovej konferencii vyhlásil, že považuje novelizáciu zákona o ÚPN za účelovú, vraj Smer-SD chce Ondreja Krajňáka odvolať z čela ÚPN preto, aby ovplyvnil výsledok októbových parlamentných volieb v Českej republike. Podľa neho ide o Babiša, ktorého ÚPN označil v agentúrnych zväzkoch za agenta ŠTB a po odvo-

laní Krajňáka sa za nového vedenia podnet na ústavný súd stiahne.

■ HLINOVA LOGIKA

Hlinova logika je smiešna, takú konštrukciu by nevymyslel ani Kim Čong-Il. Prečo by mala mať koalícia Smer-SD, SNS a Most – Híd záujem na tom, aby v Česku vyhral voľby Andrej Babiš, najmä ak je na Slovensku partnerom sociálno-demokratického lídra Fica český sociálny demokrat Sobotka?! Hlina toho už natáral dosť, v tom je skoro zajedno s Matovičom...

Je načase, aby sa v Ústave pamäti národa urobil poriadok, aby v ňom slobodne, bez metód šikania, ktoré charakterizujú terajšieho predsedu, mohli pracovať odborníci na výskume našej histórie od roku 1939, aby mohli pracovať bez politickej zaujatosti a zaužívaného čierneho-bieleho videnia našej novodobej historiografie.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Každé spoločenstvo má svoje vlastné zaužívané zvyky, normy, tradície, postoje, ideológie, spôsoby hodnotenia, na základe ktorých jednotlivci i celé spoločenstvá posudzujú „iných“. Ide o akési kritériá, ktoré determinujú náš pohľad na ostatných ľudí a okolitý svet. Holandský analytik Teun van Dijk poukazuje na to, že mnohé ideológie sú vytvorené na základe dichotómie my a oni; pričom my, naše je to pozitívne a oni, ich je to negatívne. Vychádzajúc z polarizácie my a oni (naše, nás a vaše, vás) Van Dijk vytvoril svoju metodiku kritickej diskurzívnej analýzy, prostredníctvom ktorej nahliada na ideológiu ako na špecifický diskurz, ktorý vytvára miesto pre explicitnú slovnú formuláciu a presvedčivú komunikáciu ideologických návrhov.

Ideologický štvorec

Na identifikáciu ideológie slúžia tzv. identifikátory, medzi ktoré Van Dijk radí: lexikálne jednotky ako nositelia ideologických kategórií, pričom je potrebné prihliadať na kontext; implikáciu, pomenovania so skrytým ideologickým významom; posudzovanie, hodnotenie javov, udalostí v spoločnosti ako pozitívne či negatívne; deskripciu, opis, ktorý je možné vnímať ako všeobecné či stereotypné označovanie; tematické zameranie, preferovanie konkrétnych tém môže vyvolať hegemonne postavenie v rámci mediálnych komunikačných inštitúcií. Ideologický štvorec sa uskutočňuje na základe nasledujúcich štyroch krokov: 1. zdôrazňovanie našich pozitívnych vlastností; 2. zdôrazňovanie ich negatívnych vlastností; 3. marginalizácia – zmierňovanie našich negatívnych vlastností; 4. marginalizácia – zmierňovanie ich pozitívnych vlastností. Podľa Kovárika a Spálovej (2013) ideologický štvorec predstavuje nástroj navrhnutý pre rozkrytie polarizujúcich vzťahov dvoch skupinových identít (my verus oni) v mediálnych textoch.

Aj v súčasnosti hodnotíme migračnú a utečeneckú problematiku na základe ideológie napr. vplyvných sociálnych skupín, významných politických činiteľov, ktoré sú nám čitateľom sprostredkované médiami; aj z toho vyplýva, že médiá prispievajú k formovaniu verejnej mienky a konštruujú obraz prichádzajúcich mas ľudí v spoločnosti. Mediálne komunikáty s tematikou migračnej a utečeneckej problematiky sú typickým príkladom uplatňovania ideologického štvorca v procese mediálneho stvárňovania problematiky. Dochádza k porovnávaniu a diferenciacii my a oni, pričom do popredia vystupujú „naše“ pozitívne vlastnosti a „ich“ negatívne vlastnosti. Ako jedno z hlavných kritérií diferenciacie môžeme označiť ambivalentné viero- vyznanie, kresťanstvo verus islam, ktoré formujú spoločenský život, pohľad na okolitý svet a vytvárajú kritériá hodnotenia tých druhých.

Annamária GENČIOVÁ,
Katedra slovenského
jazyka a komunikácie FF
UMB v Banskej Bystrici

V televízii sa vedie zápas o tváre a čas na obrazovke, nie o národné a kultúrne hodnoty

O politike a televízii bez zásterky zo zamatu

Zhovárал sa Ľudovít ŠTEVKO – Foto: archív SNN

Štefan NIŽNANSKÝ, kedysi populárny moderátor spravodajstva a neskôr federálny poslanec aj generálny riaditeľ verejnoprávnej STV, má na čo spomínať. Zažil prevrat, nezamestnanosť aj výšky a pády. Dnes sa na všetko pozerá pokojne, ale neprestáva skúmať dianie okolo seba so zanietením profesionála a literáta.

• **Odvtedy, čo ste opustili Mlynskú dolinu a riaditeľské kreslo v STV, prešlo sedem rokov. Čomu sa venujete teraz?**

Našiel som útočisko v chalupe na Záhorí pod borovicami, kde je pokoj a množstvo inšpirácie, a konečne som sa zamerlal na niečo, čo som chcel a túžil robiť celý život.

• **Na čo ste sa zamerali, čo to je?**

Pustil som sa do literárnej tvorby, na ktorú som nikdy nemal čas. Píšem knihy. Za ten čas ich dokopy vyšlo päť a pripravujem ďalšiu. Okrem toho sa mi narodili štyria vnuci. Dvaja sú šesťroční a dvaja trojroční – to je celý môj život, tomu sa venujem, to ma naplňuje radosťou.

• **Akým témam sa venujete vo svojich knihách?**

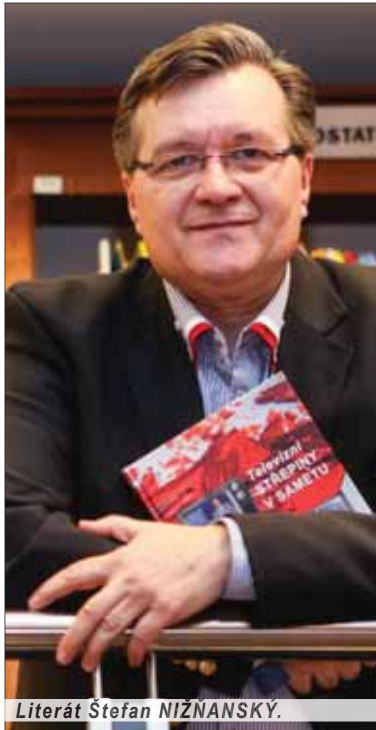
Čarnogurský kedysi povedal, že moc ležala na chodníku, len ju bolo treba zdvihnúť, ja hovorím, že témy ležia na chodníku, len ich treba spracovať. Ešte som sa nedostal, a predpokladám, že sa ani nedostanem do štádia, keď sa prestanem zaujímať o veci a udalosti, ktoré nás obklopujú, keď už nebudem chcieť písať o svojich zážitkoch a prežitkoch. Veľmi rád by som sa ešte dopracoval k poviedkovej tvorbe alebo k románom.

• **Na stole pred nami ležia knihy, čo ste napísali. Zaujala ma tá posledná pre deti Záhorácki permoníci, ktorú tento rok vydala Matica slovenská. Ako sa dá vysvetliť, že sa bývalý moderátor televízneho spravodajstva pustil na cestu detských rozprávok?**

Netajím, že je to inšpirácia mojimi vnukmi a týmto krásnym záhoráckym prostredím. Myslím si, že by sme mali deti viesť ku kultúrnym a k vlasteneckým hodnotám alebo aspoň k hrdoosti na svoj región, že by sme ich nemali nechať pridlho sedieť pred televíznou obrazovkou a pozeráť napríklad americký kreslený seriál Tom a Jerry, čomu ja s úsmevom hovorím, že je to výcvik malých teroristov. Narieka sa nad nízkou čitateľskou gramotnosťou slovenskej mládeže, preto treba viesť deti od útleho veku ku knihám, k rozprávkam, k príbehom, ktoré ich zaujmú.

• **Teraz ste literátom, ale mnohí si spomínajú, že ste boli politikom v časoch, keď sa lámala federácia. V análoch je navždy zapísané, že práve váš hlas bol vo Federálnom zhromaždení rozhodujúci, pretože práve ten jeden hlas chýbal, aby sa odhlasovalo rozdelenie Česko-Slovenska, aby mohla vzniknúť Slovenská republika ako samostatný štát. Ako sa to všetko vtedy odohralo?**

Vtedy som patrili k poslancom v klube SDĽ, ktorí sa neuzatvárali do stránickej ulity, pretože som nebol ani členom strany. Jednoducho, bol som ucháň, čosi ako slobodný poslanec, stretával som sa s poslancami aj z iných klubov. Často sme diskutovali a nachádzali cestu k sebe napríklad s profesorom Matúšom Kučerom, Ďabom Králom a inými významnými politickými osobnosťami tej doby. V debatách sme otvárali národné témy, hovorili sme o potrebe osamostatnenia Slovenska, lebo najmä z českej strany zaznievali slová o negatívach spoločného štátu Čechov a Slovákov, že Česi doplácajú na Slovákov a podobne. My sme to vnímali inak. Začal som sa viac

Literát Štefan NIŽNANSKÝ.

zaujímať o túto problematiku, začal som pátrať v historickej literatúre a hodnotiť tú našu spoločnú minulosť a zvažovať, čo je pre Slovensko lepšie. Keď sme sa potom ocitli na križovatke a nebolo času, aby o tom rozhodli národy v referende, bolo jasné, že musia rozhodnúť politici. Hovoril som o veci s predsedom SDĽ Petrom Weissom, že je správne riešiť rozdelenie republiky a obhájiť samostatnosť Slovenska ústavným spôsobom, ktorý neuzavrie tesnú spoluprácu s Českou republikou. Rozhodol som sa, že vo Federálnom zhromaždení dám svoj hlas pre samostatnosť Slovenskej republiky.

• **Neprehovárali vás ako mladého poslanca a neskúseného politika?**

Zmieňovali sa o tom niektorí, myslím že Anton Hykisch a nebohy prezident Michal Kováč, ale asi mali nepresné informácie. Diskutovalo sa, ale nikto ma nenahováral. V straníckom klube sa debatovalo mnoho hodín, mnohí členovia klubu pristupovali k hlasovaniu opatrne a tvrdili zástancovia federácie požadovali nehlasovať za rozdelenie, ale ja som Weissovi na chodbe povedal, že ako nezávislý poslanec budem hlasovať za. Peter Weiss to uvažoval. Keď som o svojom postoji potom hovoril pred kolegami v klube, pridali sa ku mne generál Rudolf Tvarožka a povedal, že on ako starý vojak harcovník vie, že keď sa jednotka ocitne v ťažkej situácii, on bude ten guľometník, ktorý po dlhých hodinách politickej diskusie o ústavnosti či neústavnosti kroku rozdelenia federácie, ma bude kryť paľbou, a kým ja budem v jednej snemovni hlasovať za samostatnosť Slovenska, on sa v druhej snemovni pridá ku mne.

• **O prvej kapitole svojho profesionálneho života píšete so spoluautorom Miroslavom Fořtom v knihe Televízne črepiny v zamate. Ten názov mi pripomína českú zamatovú a našu neznú, tiež textilnú revolúciu, počas ktorej, ale najmä pred ňou ste boli moderátorom spravodajstva STV. Vlastne ste v tejto funkcii pôsobili ako Slovák v Prahe. Aké to boli časy, ako ste ich prežívali?**

Špičkoví politici, alebo ako sa hovorí papaláš, ušli a novým revolučným kádom spadla moc do rúk ako manna nebeská. Aj keď televí-

zia a najmä spravodajstvo sa svojej úlohy zhostilo perfektne, informovalo o novembrových udalostiach takmer nepretržite a postavilo sa na stranu nového spoločenského pohybu, lebo bolo veľa zhnitého vo vtedajšom zriadení, predsa sme moderátori a redaktori boli prví na rane. Robili sme svoju prácu, aj keď sme nevedeli, ako sa všetko skončí, či nás nepostavia k múru, ak sa to zvrtnie a vráti späť. Raz prišiel za mnou šéf kontrarozviedky plukovník Vykypěl a nakrútil na mňa: „Slováku, ty si tady nebudeš říkat, co chceš, ale od zítřka nastoupí armáda a bude vojenská cenzura...“

• **Nenastúpila armáda ani milície, ale čaty nových kádroníkov...**

Čistky sa začali na všetkých pracoviskách. Víťazi sa museli revanšovať, aj keď nebolo za čo, aj keď mnohí našu prácu oceňovali. Zistil som, že kým som nasadzoval v neistých dňoch verejne svoj krk a svoju tvár na obrazovke, zatiaľ pracovali na svojom pieskovisku noví káristi. Vrátil som sa z Prahy z moderovania revolučných udalostí a v Bratislave som už bol nepriateľom čísla jeden. Vyvíjali tu svoju činnosť naši kolegovia z tých istých stranických a zväzových organizácií – predseda celozávodného výboru SZM Pavol Rusko, Václav Mika, Ľuboš Sirota a iní z nejakej odnože VPN a dávali najavo, kto je v televízii pán, pričom si osobovali právo robiť zoznamy, kto musí ísť z televízie von. Na zozname mali v spravodajstve tridsaťtri mien a ja som bol medzi nimi.

• **Nestálo by za to venovať týmto udalostiam ďalšiu knihu?**

Určite. Teraz tvorím knižku Čudo medzi ZOO a cintorinom a prichádzam pri štúdiu archívnych materiálov na zaujímavé súvislosti, že samozvaná kádrovacia skupina VPN vznikla na pôde celozávodného výboru SZM, ktorú centrálne VPN nekontrolovala a ktorá sa postavila aj proti vymenovaniu nových riaditeľov v Slovenskej televízii.

• **Pamätáme si, televízni riaditelia sa v tom čase striedali ako na bežiacom páse...**

Vladimír Strnisko, známy režisér a popredná osobnosť slovenského divadelníctva, bol dokonca iba jednodňovým riaditeľom, lebo tzv. Organizačný výbor STV sa postavil proti nemu a samozvanci v ňom pohrozili, že keď príde do Mlynskej doliny, vyhlásia štrajk a znefunkčnia vysielanie STV. Vláda Milana Čiča to nechcela riskovať a vymenovanie Strniska na druhý deň stiahla. Potom sa hľadal iný riaditeľ, o pár týždňov vymenovali ďalšieho. Tentoraz významnú osobnosť slovenskej žurnalistiky Romana Kaliského, ale ten to dlho na televíznom hrýzovisku nevydržal a po niekoľkých mesiacoch sa vzdal. Nebol ochotný robiť veci, ktoré od neho vyžadovali...

• **Boli ste tri roky jedným z riaditeľov verejnoprávnej Slovenskej televízie. Aké ste mali predstavy o verejnoprávnosti tejto inštitúcie?**

Po odchode Richarda Rybníčka, ktorý zo STV urobil komerčnú, nákupnú a vysielaciu televíziu, som si zaumienil vrátiť jej verejnoprávnosť, teda aby STV fungovala ako národná a kultúrna inštitúcia, vyjadrujúca isté hodnotové nasta-

venie spoločnosti. A najmä som mal predstavu, že podnikanie tvorivost, že začneme vyrábať pôvodné programy, v čom bola voľakedy STV silná. Spoliehal som sa na domáce tvorivé zázemie, na to, že nebudeme prednostne kupovať drahú zahraničnú produkciu a licencované programy. Možno preto som sa stal pre mnohých trňom v päte a možno preto mi otrieskali o hlavu moju prednovembrovú minulosť. Všetky tie presstitútky, mediálni snajperi a mediálni teroristi ma vykreslili ako človeka, ktorý televíziu vedie do krachu. Zabudli však, že som vyhral najväčšiu televíznu kauzu v strednej Európe – Štúdio Beta – ktorá sa ťahala jedenásť rokov, pričom som zachránil pre televíziu a Slovenskú republiku tri a pol miliardy korún.

• **Dnes sa opäť láme televízny verejnoprávny chlieb. Terajšiemu riaditeľovi Václavovi Mikovi sa vyčíta neprofesionalita spravodajstva. Aký je váš názor na spravodajstvo RTVS dnes?**

RTVS nedosahuje v spravodajstve kvalitatívne parametre verejnoprávneho vysielania, hovorím to otvorene. Ak sú na Slovensku všetky médiá neobjektívne, ak pracujú kauzálnym systémom na objednávkové témy, a ony sú naozaj také, potom o spravodajstve RTVS platí, že medzi slepými je jednooký kráľ. Robil som si vlastnú štatistiku a vyšlo mi, že iba dvadsaťtri percent večerného spravodajstva RTVS má charakter naozaj spravodajskej aktuality zo dňa. Všetko ostatné je spleť naoktrojovaných, vyfabulovaných správ, ktoré slúžia záujmom nejakých skupín, čo si to objednáujú a možno aj zaplatia... Najhoršie by však bolo, ak by sa tie „kanálie“ platili ďalej z našich peňazí. Vidieť tu zreteľnú koordináciu s inými médiami, s denníkom N, Sme, s viacerými webovými portálmi, dokonca aj s opozičnými poslancami, aktivistami a s tretím sektorom. Tiež s komerčnými televíznymi stanicami. Ide tu o tendenčné usmerňovanie a neobjektívne výstupy, ktoré si, žiaľ, diváci nemajú možnosť overiť. Spravodajstvo RTVS nespĺňa kritériá objektívnosti ani nezávislosti. A čo považujem za vrchol úpadku, ak si odmyslíme kauzu riaditeľa spravodajstva RTVS Ľukáša Dika zametenú pod koberec, je to, že vo vysielaní verejnoprávnej televízie pôsobia aktívne aktuálne až štyria redaktori s recovou chybou, čo sa nikdy v histórii nestalo. Nevie, kto iný ako Diko má za to personálnu zodpovednosť.

• **V RTVS je momentálne aktuálny výber na post riaditeľa. Aký je váš názor na nedávny hiring?**

Pobavil som sa, keď som sa dozvedel, že sa prihlásilo až dvadsať uchádzačov o kreslo generálneho riaditeľa RTVS, z ktorých niektorí nespĺňajú ani vzdelanostné kritériá alebo v médiách nikdy nepracovali. V súvislosti so súčasnou voľbou ma však vari najviac zaujal výrok ministra kultúry Mareka Madariča, ktorý sa pred vyhlásením voľby vyjadril v médiách, že on je vcelku spokojný a nevidí dôvod, aby Mika končil v kresle riaditeľa RTVS, lebo tá inštitúcia je finančne konsolidovaná. Bodaj by nebola, keď do nej nalial dodatkami k Zmluve so štátom ešte navyše až stoštyridsať miliónov eur! Takéto vyjadrenie mi pripomína hodnotenie spokojného akcionára či obchodníka, ktorému „ide dobre biznis“... Lenže ja nie som obchodník, preto by som sa ako minister kultúry spýtal: Kde zostali kultúrne hodnoty a poslanie tejto inštitúcie?

Slovensku nehrozí prekročenie hraníc zadlženia a aktivovanie dlhovej brzdy

Dlhy sú strašiak každej ekonomiky

Róbert HÖLCZ – Foto: internet

Dlh alebo dlžoba je nevypiatený peňažný záväzok dlžníka voči jeho veriteľovi. Tým je obvyčajne banka, ale môže ním byť aj fyzická osoba, ktorá nám peniaze požičala. Dlhami sa financujú najmä lukratívnejšie potreby alebo predmety dlhodobej spotreby, medzi ktorými dominuje zadováženie si motorového vozidla či zabezpečenie bývania, založenie a rozširovanie predmetov podnikania firmami bez rozdielu vlastníctva a napokon aj verejné potreby štátu na jeho priebežné financovanie.

Na fungovanie štátu, ale aj na plnenie predvolebných sľubov budúcich vládnych kabinetov sú potrebné peniaze, ktoré vláda do štátneho rozpočtu získava najmä prostredníctvom daní, z vlastnej podnikateľskej činnosti a požičiavaním si peňazí od domácich a zahraničných investorov cez emitovanie štátnych dlhopisov a pokladničných poukázok. Ak verejný dlh podporuje hospodársky rast, netreba si s jeho výškou robiť starosti. Ak však hospodárstvo štátu neprosperuje, verejný dlh rastie, a teda zvyšuje sa deficit verejných financií k HDP. Ak je verejný dlh v štáte vysoký, menej peňazí na podnikanie dostane súkromný sektor, navyše dochádza k zvyšovaniu úrokov, viac sa šetrí a menej investuje s následným dosahom na budúci vývoj makroekonomických ukazovateľov. Na Slovensku máme ústavný zákon týkajúci sa rozpočtovej zodpovednosti vlády, ktorý hovorí o dlhových limitoch a z toho vyplývajúcich sankciách pre vládu. Ak vláda „dlhovú brzdu“ nedodrží, musí písomne zdôvodniť prekročenie deficitu k HDP a pripraviť súpis následných opatrení na jeho zníženie, ďalej je to viazanie troch percent vládnych výdavkov v rozpočte verejnej správy, zníženie plátov členov vlády, ba

Stav slovenskej ekonomiky umožňuje rozmýšľať o uvoľnení dlhovej brzdy.

dokonca vláda musí požiadať parlament o vyslovenie dôvery.

V ostatnom období sa diskutuje o zmene ústavného zákona, aby pri výhodných úrokoch sme si mohli požičať viac, ako nám dovoľujú limity doteraz platného ústavného zákona, čo opozícia, ale ani Rada pre rozpočtovú zodpovednosť zatiaľ nechcú podporiť. Podľa všetkého nejde pritom o kvalifikovanú odbornú oponentúru, lebo inak by sa muselo zohľadniť, že verejný dlh sa sleduje ako percento k HDP, a keď práve z dôvodu jeho zvyšovania

si vláda potrebuje požičať viac pri nižších úrokoch, ako je nastavená „dlhová brzda“, je to pre ekonomiku krajiny vždy výhodné.

HISTORICKÉ REKORDY

Podľa vyjadrení slovenského premiéra treba vlna deficitu na úrovni 1,68 percenta pokladať za prepisovanie histórie slovenskej ekonomiky. Na zníženie straty majú vplyv vyššie príjmy z daní a z odvodov, lepšie hospodárenie obcí a nižšie výdavky súvisiace s čerpaním eurofondov. Zároveň došlo k poklesu verejného dlhu

tesne pod hranicu päťdesiatdva percent k HDP, čo Slovensku zároveň umožňuje požičiavať si peniaze na svetových finančných trhoch lacnejšie. V tejto súvislosti si treba pripomenúť, že maastrichtské kritériá na vstup do eurozóny – deficit verejných financií pod tri percentá a deficit verejného dlhu pod šesťdesiat percent k HDP – bezpečne plníme, čím sa veru nemôžu pochváliť viaceré členské krajiny eurozóny. V tomto roku počítame s deficitom pod 1,3 percenta a na konci funkčného obdobia tejto koalície vlády s prebytkovým štátnym rozpočtom. A tak občania právom očakávajú, ako sa tieto pozitívne makroekonomické výsledky premietnu do avizovaných zmien v Zákonníku práce od januára 2018, kde okrem výrazného nárastu minimálnej mzdy na úroveň päťsto eur sa majú zvýšiť aj príplatky za prácu v noci, soboty a nedele a viac sa má platiť aj za prácu vo sviatok.

DOMÁCNOSTI V MÍNUSOCH

Rada pre rozpočtovú zodpovednosť tvrdí, že vláda hospodári s verejnými financiami udržateľne, a tak nehrozí, že v najbližších rokoch by sme mali prekročiť 50-percentnú zadlženosť k HDP, čo je prvá hranica dlhovej brzdy, po ktorej čelí vláda konkrétnym sankciám. Výrazne horšia však je narastajúca zadlženosť našich domácností ako dôsledok „hladu domácností“ po čoraz vyššom štandarde. Zvyšuje sa nielen počet úverov na bývanie, ale aj ich celkový objem, a tak sa nemôžeme čudovať, že zisky ich poskytovateľov narastajú. Tento stav vyvoláva oprávnené obavy, že kombinácia terajších nízkych úrokov a snaha bánk dosahovať čo najvyššie zisky je prvým krokom k realitnej bubline a novej kríze.

Ovce do slovenskej prírody patria, napriek tomu sa z nej rapídne strácajú

Úpadok slovenského ovčiarstva treba zastaviť

Štefan ZLATOŠ – Foto: Emil SEMANCO

Tradičné ovčiarstvo a salašníctvo je na Slovensku, žiaľ, stále na ústupe. Nie je to iba neradostná fráza, konštatovali to nedávno účastníci Ovčiarkej nedele v Múzeu liptovskej dediny v Pribyline. Za štvrtstoročie prišlo Slovensko o deväť desiatin z počtu oviec, ktoré sa u nás chovali pred rokom 1989.

Neveríte? Myslite si, že je to nemožné? „Podľa mojich informácií sme na Slovensku mali za socializmu približne tri milióny oviec, teraz je ich len niečo cez tristitisíc. Ovčiarstvo je na úpadku,“ povedala počas Ovčiarkej nedele pani Anna Kolkusová z Liptovského múzea.

PÁSLI OVCE VALASI

Možno si čitateľ spomenie na nádherný rozprávkový seriál o Maťkovi a Kubkovi s hlasom Jozefa Kronera, ktorý vravel: „Hore v horách, kde kopce vyliezajú jeden druhému na plecía, aby dovideli čo najďalej, pasú valasi ovce. Ovčie je vŕa, valasi dvaja a jeden pes.“ Naopak, bača Florián Šavrtka z Liptovských Revúc celkom smutne konštatuje: „Je mi do plaču, keď vidím spustnuté hole zarastené krovím, roky nespasené. Ovčiarstvo a salašníctvo na Slovensku upadá veľmi prudko. Čo rok, to je situácia horšia. Na salaši sa robí každý deň, neexistuje ani jeden deň voľna a mladí už nemajú o tento typ práce záujem. Nemajú sa už pomaly od koho učiť a získať k tomu vzťah. Za tú ťažkú prácu sú tiež nízke platy.“

AKO BOLO KEDYSI

Karpatské salašníctvo sa líšilo od nížinného chovu oviec, rozšíreného do stredoveku v nížinatých oblastiach Slovenska. Pri horskom salašníctve sa ovce pásli najmä na vyššie položených nevyužívaných horských pasienkoch. So salašníctvom sa objavilo aj nové plemeno ovce – valaška. Vyspelosť chovu sa prejavovala

V slovenskom ovčiarstve a salašníctve sa opäť do popredia dostáva produkcia mlieka.

v spôsobe rozmnožovania stád, v technológii chovu i v rozlišovaní oviec podľa zovňajšku a vlastností. Dovtedajší chov oviec bol zameraný na produkciu vlny a mäsa, valaský chov oviec uprednostnil produkciu mlieka. Odlišné zameranie chovu si vyžiadalo aj odlišné organizačné formy letného pasenia. Pri využívaní horských pasienkov a holi nebolo možné vracať stádo každý deň do obce, preto zostávalo spolu s pastiermi počas celej sezóny na pasienkoch, kde sa prenieslo i ťažisko mliečného hospodárenia. Niekoľko-mesačný pobyt pastierov so stádom na odľahlých pasienkoch predstavoval jednu zo základných črt valaského chovu oviec, odlišujúcu ho od nížinného, pôvodne roľníckeho chovu.

Ovce valašky pôsobili vo vyš-

ších polohách ako výkonné kosačky. Tamajšie lúky a hole mali zdravý porast, o ktorý sa ľahko a vďačne postaralo stádo oviec. Dnes je to celá veda a obhospodarovanie týchto lokalít rieši zdĺhavo až Brusel. Prelievajú sa neskutočné finančné zdroje určené pre trvale trávnaté porasty, vzniklo z toho celé odvetvie sivej až čiernej ekonomiky. To, že z nej nemá nič ani štátny rozpočet, ani Slovensko ako naša domovina musí byť jasné každému.

ZÁZRAČNÝ SYR

V jednom grame bryndze sa nachádza asi jedna miliarda zdraviu prospešných mikroorganizmov. A je ich tam viac ako dvadsať druhov. Takéto účinky nemá nijaká potravinová látka na svete. Bryndza chráni

pred onkologickými ochoreniami a osteoporózou. Účinne bojuje proti civilizačným ochoreniam, ako je atopický ekzém na tvári, alergická nádcha, astma, cukrovka či roztrúsená skleróza. Navyše obsahuje mnohé mliečne baktérie vrátane tých, ktoré slúžia ako liečivá proti zápalovým a črevným ochoreniam. Mať to niekto iný, bol by to národný exportný artikel do celého sveta. Koniec koncov, produkty z ovčieho mlieka, boli kedysi dŕvno významnou súčasťou stravovania našich predkov. Ovčie mäso je zas čistým produktom bez akýchkoľvek chemických prísad, je vysoko dietetické. Jahňacina a mäso z mladých oviec je dobre stráviteľné aj pre toho, kto má problémy so strávením bravčového či hovädzieho mäsa, výnimkou sú len staré ovce, ktoré majú šesť a viac rokov.

POMÝLENÉ NÁZORY

Veľmi často sa u nás živelne menili nielen názory na chov oviec, čo vplývalo na ich početné stavy, ale menili sa aj názory na ich produkčné zameranie. To zas malo nepriaznivý dosah na vývoj ovčieho mliekarstva. V nie až takej dávnej minulosti bola pod tlakom ekonomickej výhodnosti v plemenárskej práci venovaná väčšia pozornosť vlnovej úžitkovosti, čo logicky vyvolalo stagnáciu mliekovej úžitkovosti. Po prudkom poklese ceny ovčej vlny sa v posledných rokoch do popredia v ekonomike chovu oviec popri produkcii mäsa jednoznačne dostala zas mlieková produkcia.

NA OKRAJ

Keď sa zvyšujú príjmy domácností, ich členovia siahajú po drahších potravinách v obchodoch, neodolajú ani predmetom dlhobohnejšej spotreby, doprajú si lepšie bývanie a vybavenie bytu, atraktívnejšie dovolenky, možno vymenia auto... Keď sa zlepšuje firemná ekonomika, zvyšujú sa mzdy a ostatné výhody pre zamestnancov. Ak sa tak nedeje, zhoršuje sa pracovná morálka, robotníci rozmýšľajú o možnosti odchodu ku konkurencii alebo aj o štrajku... Prvého mája sme zažili dosť veľké prekvapenie, keď slovenský premiér rečnil o budúcich sociálnych výhodách len pre niekoho a že sa nemajú platiť z verejných zdrojov, ale z podnikateľských účtov najmä súkromných spoločností.

Sociálne balíčky

Môžeme len špekulovať, čo ho k tomu viedlo, ale je zrejmé, že väčšina slovenských podnikateľov optimalizuje daňové základy tak, aby do štátneho rozpočtu odvádzali čo najmenej a zahraničné spoločnosti štedro podporované štátnymi stimulmi platia väčšinou dane tam, kde sú sadzby daní najnižšie...

Keď sa ekonomike štátu darí, pod čím treba rozumieť klesajúci deficit verejných financií aj verejného dlhu k HDP, treba peniaze prerozdeliť na prospech všetkých, a nielen na prospech niektorých. Alebo žeby z lepšieho výberu daní a odvodov opakovane viac išlo zdravotníctvu a na dlhy v tomto rezorte, viac prešľapujúcemu školstvu či na zvýšenie počtu úradníkov v štátnej a vo verejnej správe, z ktorých väčšina sú aj tak prívrženci vládnych strán? Keď už chce vláda zvýšiť životnú úroveň občanov ako dôsledok zmáhajúcej sa ekonomiky, tak treba pamätať na všetkých, a nie pridávať práve tým, ktorí sa aj tak nebudú podieľať na zvyšovaní konečnej spotreby štátu. Predsa sú aj iné ekonomické nástroje na spravodlivé prerozdelenie vyšších verejných rozpočtov, akými sú zvyšovanie nezdaniteľnej časti základu dane, čo sa na výplatných páskach zamestnancov premietne aj vyššími čistými mzdami s dosahom nielen na rast domácej spotreby, ale aj vyšších tržieb.

Pri znižovaní sadzieb priamych a nepriamych daní treba postupovať opatrne, keďže môžu zvyšovať rozpočtové deficity, iná vec je znížiť odvody zamestnancom s nižšími príjmami tak, aby sa každému oplátilo legálne pracovať, a nie poberať sociálne dávky. Prečo sa vláda vôbec zaoberá sociálnymi balíčkami a nevenuje sa viac daňovým únikom, rozbuženou korupciou a znižovaním nákladov na spravovanie vecí verejných? Vedť to sú práve položky, ktoré zvyšujú príjmy verejných rozpočtov a začo budeme vládu všetci určite chváliť. Ešteže máme koalíčnú vládu, v ktorej ostatné dve politické strany majú inú predstavu o zvyšovaní životnej úrovne našich občanov v období, keď sa domácej ekonomike darí. Bodaj by to tak trvalo čo najdlhšie, a čo je dôležité, aby sa prijímali len také opatrenia, ktoré sa dotknú väčšiny z nás a navyše budú sa platiť práve z tých peňazí, na ktoré väčšina z nás aj prispela.

Róbert HÖLCZ

Matica slovenská nikdy nebola ľahostajná k osudom slovenskej domoviny

K živej a podnetnej matickej a národnej pamäti

Stanislav BAJANÍK – Ilustračné foto: archív SNN

Štvrtstoročie maticných iniciatív pri obrane, ochrane a riešení novej slovenskej suverenity poskytuje priestor pripomenúť najmä mladšej matickej generácii neodňateľné, nescudziteľné a nepremiľateľné zásluhy Matice slovenskej v búrlivých časoch nášho národa, najmä dramatický rok 1992. Stalo sa tak v sérii maticných výstupov z „kabinetu na fórum“ od začiatku deväťdesiatych rokov. Po „horúch udalostiach“ Bratislave a Uhrovci (Celonárodné zhromaždenie MS), Stretnutiach Slovákov z južného Slovenska v Šuranoch (od roku 1990), prelomovom valnom zhromaždení MS (1990), diskusiách o „funkčnej federácii“ (bývalý prezident ČSSR a ČSFR Václav Havel), čechoslovakistickom návrhu novej Ústavy ČSFR (1991), dnes už historických maticných Memorandách (199, 1991).

Matica slovenská zohrala v minulých rokoch dôležitú úlohu v mnohých politických i spoločenských zápasoch.

Tie apelatívne volali po novom jazykovom poriadku, zvrchovanosti a suverenite Slovenskej republiky až po dosiahnutie obnovené štátnosti. Na prioritnom podujatí MS k 150. výročiu Memoranda národa slovenského (7. – 8. jún 1991 v Martine) Matica už verejne a otvorene vyzvala všetkých Slovákov doma i v zahraničí, „aby zjednotili svoje sily v zápase za plne suverénnu a samostatnú Slovenskú republiku“. Matica slovenská o tom všetkom v roku 1998 spracovala filmový dokument (z dnes už viacerých zlikvidovaných dokumentov STV a SFÚ), ktorý stojí za to rozmnožiť práve pri príležitosti 25. výročia obnovené slovenskej štátnosti.

■ KROK PO KROKU

Pravda, vtedajšia solidarita a spolupráca s národne a proštátne prezentovanými hnutiami a stranami, ako Korene, Slovenská inteligencia, 61 rokov k slovenskej suverenite... Štúrova spoločnosť, NEHEZ, SSS, SNS...

SSNJ a iné, reprezentovali nevidaný synergický efekt spojenia síl najmä v Bratislave a vo väčších mestách na Slovensku. Celonárodné zhromaždenie MS Za jednotné Slovensko (Bratislava 11. marca 1991) o. i. vyzvalo na Slovensku na „občiansku zodpovednosť pred parlamentnými voľbami“, zbaviť sa „ľahostajnosti nad osudom vlasti, dospieť k stavu vzájomnej tolerance“, k vzájomnému pochopeniu v zložitých, ale riešiteľných politických, ekonomických, sociálnych pomeroch Slovenska.

Organizovaná reakcia zo strany Verejnosti proti násiliu v spojitosti s maďarskými hnutiami a stranami mala snahu okamžite využiť tento pohyb na presadzovanie menšinového autonómneho usporiadania, na čo MS jednoznačne vyhlásila: „Slovensko je neoddeliteľné!“ Medzinárodné právo nepozná pojem „právo na sebaurčovanie národnostnej menšiny“, ale len právo na sebaurčenie národa (20. 6. 1992).

Politická a občianska roztrieštenosť pohnutej doby vyvolala potrebu podnecovať národ na formy, ktorými sa dospeje „k národnej prosperite“, ktoré zbavia národ „náboženských, stranických alebo spoločenských rozporov“, aby sa národ zjednotil na pôde kultúrnej Európy formou „Generálneho pardonu“ za veci výsostne národné a všeobecnej prosperity, k čomu slúžil aj duch a odozva Celonárodných cyrilo-metodských osláv na Devíne (4. – 5. júla 1992).

■ STOLY DOHODY

Séria Stolov národnej dohody od roku 1991 priniesla najprv v refektári kláštora františkánov v Bratislave a neskôr aj na pôde dnešnej NR SR vyše desať stretnutí MS s politickými stranami a hnutiami na Slovensku. Nosným cieľom sa nestala len vzájomná diskusia o problematike národných a ľudských práv, menšinových práv, stave štátneho jazyka na slovenskom juhu, stave školstva, kultúry,

náboženského života, ale aj hľadanie ciest smerom k vzájomnému porozumeniu a anulácii napätých vzťahov medzi Slovákami a občanmi maďarskej národnosti. Matica slovenská ako jedna z podstatných mobilizačných síl, zastupujúca Slovákov doma i vo svete, nadobudla v podpore týchto snáh rešpektované postavenie.

Po „naťahovačkách“ o pomlčku, novú Ústavu z pražskej kuchyne, vďaka politickým diskusiám predložila svoje návrhy na princípy novej Ústavy SR (16. 1. 1992) a s tým súvisiace stanovisko voči snahám predstaviteľov maďarských strán implantovať do života kolektívne práva (v rozpore s medzinárodným právom). Čo však patrí k jej najvýznamnejším krokom, pripravila návrh Preambuly Ústavy SR (R. Kaliský, člen P MS) a odovzdala ho SNR (3. 8. 1992). Vďaka Stolom národnej dohody Celonárodným zhromaždeniam, Stretnutiam v Šuranoch, maticným celoslovenským pohybom za suverénitu a štátnosť sa stala majiteľom jedného originálu Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky (júl 1992) a Ústavy SR (september 1992).

■ KROKY K ŠTÁTNOSTI

Prelomové valné zhromaždenie (7. 8. – 8. 8. 1992) nielenže ocenilo zástoj MS v zložitých politických a medzinárodných pomeroch, ale vyzvalo ustanoviť taký právny systém, ktorý zakladá Slovensko „ako suverénny, nezávislý štát so všetkými atribútmi a štátnej a medzinárodnej subjektivity“. Stalo sa tak po celom rade národných pohybov, podpore najmä Slovákov dlhodobo žijúcich v západnej Európe, USA, Kanade, Austrálii. Snaha národa aj pod mobilizačnými krokmi MS vyústila do obnovy Slovenskej republiky 1. januára 1993.

■ UMELCI A NOVINÁRI

V mozaike národno-obranných a národno-strategických subjektov po roku 1989 – 1990 levi podiel patrí Umeleckému odboru MS a Slovenským národným novinám (SNN). Škoda, že práve teraz, keď by sa Umelecký odbor ako kontrast bezbrehej liberalizácie a likvidácie národných hodnôt, v záplave umeleckých gýčov a účelových falošných „národných“ mediál-

nych relácií veľmi zišiel, už toto teleso nefunguje. Všetkým živým a neživým, ktorí sa o jeho niekdajšiu priateľnosť a pozíciu zaslúžili, patrí úprimná spomienka a vďaka. Tá patrí aj redakciám SNN v Martine a Bratislave, ktoré vyvinuli enormné úsilie na presadzovanie maticných a národných výstupov, dokázali osloviť slovenský ľud v teréne a stali sa tribúnou historického národného obdobia, nevidanej a sotva docenenej hodnoty. A to plnia aj dnes opäť v návale tzv. blogových a internetových médií ako popoluška na slovenskom mediálnom trhu.

■ STRETNUTIA V ŠURANOCH

Tento maticno-občiansky projekt nemá na Slovensku obdobu. Tisíce Slovákov doma i zo zahraničia sa vyše dvanásť rokov stretávalo podobne ako na iných domácich politických, umeleckých, publicistických, spoločenských aktivitách v záujme riešiť nový jazykový poriadok na Slovensku, rozkmášaný bývalým internacionalistickým systémom. Množstvo záverov, memoránd, vyhlásení, listov a inej korešpondencie, rokovaní na najvyššej úrovni nám otvorili dvere do „kabinetov“, k diplomatom, do zastupiteľstiev krajín, na zahraničné semináre a sympóziá v Európe, kde sa hovorilo na tému ľudských práv v nových medzinárodných pomeroch. Ako sa ukazuje, slovenský juh si žiada novú vzpruhu „nové Šurany“ alebo inú lokalitu na verejné stretnutia, na výmenu, zber a konfrontovanie poznatkov, názorov, skúseností z terénu, keďže politická stratégia často tieto problémy zahmlieva. To si vyžaduje nielen nový program, ale aj novú legislatívu, ako nám takmer „prorocky“ v roku 1989 vtedajší predseda Ústavného súdu SR Milan Čič napísal: „Osobitne som za normatívnu úpravu tých vzťahov, ktoré sú permanentne zdrojom nedorozumení a, žiaľ, aj nepodstatných provokácií“. Aj také sú najnovšie úseky z jazykovo zmiešaných území SR (tzv. tiché kolikovanie slovenského juhu a i.).

K tejto téme sa akiste budeme ešte v SNN vracaať najmä preto, že nával a záľaha informačných tlakov zmiet mladých Slovákov do osídlených cudzích a likvidácie dejinných zápasov o seba a svoj post. Kiež by aj tento moment bol odrazovým mostíkom na sériu memoárov pre posilnenie národnej a štátnej pamäti Slovenska.

Slovákov neprávom označujú neprajníci za zápecníkov

Facka tým naozajstným zaprdencom

V roku 2016 k storočnici od smrti Vajanského vydalo AlleGro knihu Jozefa Markuša s jednoduchým názvom Svetozár Hurban Vajanský. Bol to dobrý vydavateľský počin, lebo cez veľkú skratku približuje nielen život a dielo Vajanského, ale i ďalších jeho súputníkov. Pri čítaní sa zdá, akoby sme za tých sto rokov neprešli ďalej ani o centimeter. Autor zreteľne dokazuje, že nie sú slovenskí pochodeň dejinami sa nezaobíde bez obetí. Krvavých i nekrvavých. Napokon označiť Vajanského za zaprdeného hlupáka, ako to urobil moderátor verejnoprávnej televízie Michal Havran, to jasne dokazuje...

Eva ZELENAYOVÁ – Foto: obálka knihy

stojia na mravných zásadách národa, znovu a znovu stretáva „s renegátstvom a odrodilostvom, so sústavným ponižovaním slovenských národných hodnôt, s výsmechom... a pohrdaním všetkým slovenským“. Dá sa ešte výraznejšie prejavíť odpor Slováka k svojmu štátu, než povedať o sebe, že som americkým vlastencom, ako to povedal predchodca Havrana v RTVS Štefan Hrib?

■ ÚTLA, ALE OBSAŽNÁ

Aj keď ide o útlú knihu, vo vzťahu k obsahu čitateľ dostáva ucelený pohľad na národnooslobodzovací boj Slovákov v období silného maďarizačného útlaku a neskôr útlaku zo strany Čechov. Oboznamuje sa s dejateľmi, o akých azda ani netušil. Alebo netušil o ich pozíciách dokonca v medzinárodnom meradle. „Už Moyses a Kuzmány pochopili, ako sa slovenské povedomie v historickom vývoji nepestovalo, naopak otupovalo,“ napísal Jozef Markuš, a platí to dodnes. Slovákov často označujú za zápecníkov, za jednoduchý národ,

kom vývoji nepestovalo, naopak otupovalo,“ napísal Jozef Markuš, a platí to dodnes. Slovákov často označujú za zápecníkov, za jednoduchý národ,

RECENZIA

no nie je to pravda. Aj z Markušovej knihy sa dozvedáme o nevšedných schopnostiach a erudovanosti prvého predsedu Matice slovenskej Štefana Moysesa a ďalších vzdelancov. Moyses mal styky s najvyššími kruhmi na viedenskom dvore, kráľa nevnímajúc. Za biskupa ho navrhol sám minister vnútra Alexander Bach. To nesvedčí o nejakom zápečníctve. Š. Krčméry na rozdiel od Havrana považoval Vajanského za najväčšieho Európana na prelome 19. a 20. storočia.

■ HROZNÝ ČAS

Keďže Havran Vajanského a šťastí i štúra považuje za antisemi-

tov, nazrime do Markušovej knihy, čo v súvislosti so židovskou otázkou napísal o Vajanskom. Uviedol, že obdobie dualizmu (1867 – 1918) znamenalo pre Slovákov „hrozivý čas, ktorý okrem iného priniesol likvidáciu stredných škôl a Matice slovenskej, tlačové pravoty a zatváranie slovenských národovcov, naopak, pre Židov to bol čas priaznivý“. Prečo? Lebo Židia sa pridávali k maďarizátorskej strane. Preto sa dostávali do zorného poľa Vajanského kritiky. Podľa Markuša „neprimerané, ba až nebezpečné môžu byť pokusy implementovať niektoré Vajanského tézy o Židoch do slovenského 21. storočia. A dávať ich do neonacistických súvislostí je úplne chybné“.

Akí sme nepoučiteľní. Vyplyva z kapitoly venovanej Vajanskému a Škultétymu. Po roku 1918 Škultéty na čele Matice slovenskej právo očakával väčšiu štedrosť od

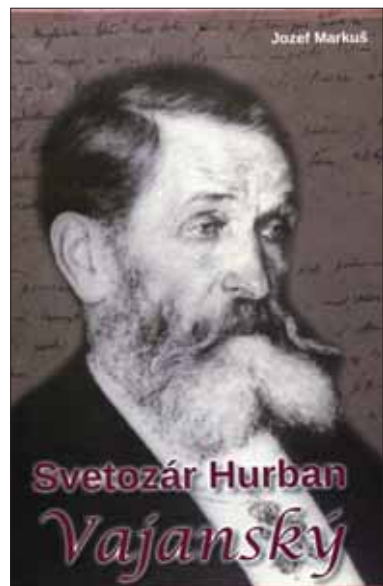
nového štátu. Lenže, ako uvádza autor knihy, „iste aj preto sa Matica a Škultéty ťažko dostávali k vládnym subvenciám a podporám, lebo si ako oko v hlave strážili – a úspešne – zachovanie svojej nezávislosti“. V roku 1926 o pomeroch v Česko-Slovensku Škultéty i ďalší zaznamenávajú: „Stav vecí na Slovensku je veľmi nedobrá. S veľkou dôslednosťou pracuje sa na oslabovaní všetkého, čo je slovenské.“

■ ROVNÁKÝ DNEŠOK

A aj dnes, keď v časti spoločnosti pretrvávajú sentimenty za spoločným štátom, je dobré pripomenúť si postoj Škultétyho k zápasu na slovensko-českom poli. V roku 1927 v liste Jozefovi Budajovi do Nitry píše: „Obmedzovať české panstvo na Slovensku!“

Jozef Markuš jeho pozíciu charakterizuje takto: „Nič ho nemohlo odtrhnúť od obrany slovenských túžob a záujmov, slovenského vývoja, a preto ani nikdy nenaletel na praktiky zbližovania a zlievania národov, ktoré boli vždy spojené s ponižovaním slovenského národa, ba až s jeho likvidáciou.“

Z dnešného pohľadu urputné úsilie dejateľov o slovenskú svojbytnosť by sa nemuselo správne chápať. Ale treba si uvedomiť, že ideu uhorskej štátnej doktríny – slovenského národa niet, ďalej praktizovali Česi. A mnohým by vyhovovalo, aby sa tak stalo.

Ako kontrastujú slová Jozefa Škultétyho: „Naše dejiny, naša individuálna, samostatná slovenská národná kultúra, duchovné hodnoty, ktoré sme si ako národ svojím spôsobom a hlboko osvojili i vyformovali, že toto všetko tvorí v dušiach ľudu a vo vonkajších prejavoch národa poklad a základ, ktorý je takmer nezničiteľný a ktorý garantuje našu životaschopnosť a vývojaschopnosť,“ so súčasným národným bezvedomím niektorých vychytených celebrit. To bol základ, na ktorom mohli stavať všetci naši dejatelia, bez rozdielu konfesie. Ale tak ako pred sto rokmi aj dnes sa vrstva intelektuálov, čo

Festival Ekotopfilm – Envirofilm kládol otázky a hľadal odpovede

Hľadáme znesiteľnú budúcnosť Zeme

Alexander GOCZ – Foto: internet

V Bratislave a v Banskej Bystrici sa 22. až 26. mája 2017 uskutočnil medzinárodný festival filmov o trvalo udržateľnom rozvoji Ekotopfilm – Envirofilm. Skála filmov zaoberajúcich sa ekológiou a problémami s tým spojenými bola skutočne bohatá. Od filmov vyslovene mapujúcich zvláštne a ohrozené biotopy až po snímky takpovediac zo žánru sci-fi, v ktorých tvorcovia predstavili divákovi napríklad olejnatku labutiu či filtrovca poľného. Že týchto živočíchov nepoznáte? Dúfajte, že ich vy a vaše deti poznať nebudete.

Nosnou myšlienkou aktuálneho ročníka je myšlienka Na konci evolúcie nie je krása. „Kampaň vychádza z doby antropocénu, teda fiktívneho geologického obdobia, ktoré je závažne poznačené ľudskou činnosťou.

■ **EVOLÚCIA AKO MEMENTO**
Vizuálom sa zamýšľame nad evolúciou, rastlinami, živočíchmi, ktoré sa budú musieť prispôbiť zničeným ekosystémom, ak ľudstvo včas nezakročí v pustošení životného prostredia,“ spresnil šéf festivalu Peter Lím. Koncept čudesných a miestami až mrazivo pravdepodobných živočíchov dávali dohromady špičkoví slovenskí počítačovní animátori z Alien Studia. To, čo vytvorili, je expresívne poňatá reakcia na fakt, že ak evolúcia funguje, a doterajšie skúsenosti vravia že áno, tak v dnešnom odpadmi devastovanom životnom prostredí sa pokojne môžu objaviť hlodavce, u ktorých sa vyvinie povedzme zvláštny filtračný aparát v ňufáku, ktorý bude eliminovať vysokú koncentráciu exhalátov. Ak by teda spomínané živočíchy podľa tvorcov žili

trebárs na ostrovčekoch zvädnutej trávy medzi nekonečnými slukami šesťprúdových diaľnic.

■ **PESTRÁ PONUKA**
Festival priniesol filmy zamerané na tému ekológie, vedy, nových technológií, ochrany životného prostredia a trvalo udržateľného rozvoja. Okrem fascinujúcich dokumentárnych filmov z celého sveta sa venoval aj témam odpadového hospodárstva, takzvaným „smart cities“, národným parkom,

trvalo udržateľnej móde či otázkam plytvania jedlom. Organizátori správne odhadli, kde je kľúč k intenzívnejšiemu pôsobeniu myšlienok festivalu a v dopoludňajších hodinách prebehol takzvaný Junior festival pre základné a stredné školy. Ďalšou jedinečnosťou podujatia je jeho celoročný rozsah, keďže v rámci takzvanej „festivalovej tour“ navštívili desiatku krajských a okresných miest na celom Slovensku. To všetko s cieľom inšpiratívnym spôsobom meniť, bohužiaľ, zauží-

vané vzorce správania k životnému prostrediu. Veď napríklad otázka takzvaných čiernych skládok je na Slovensku boľavým problémom pri najmenšom polstoročí a zdá sa, že legislatíva aj s odstrašujúcimi pokutami nie je samospasiteľným riešením. To sa zrejme skrýva v myšliach ľudí a začať u spomínanej mladšej generácie má určite opodstatnenie.

■ **LES AJ MÓDA**
Z klasických prírodopisných filmov určite divákov zaujme film Nesmrteľný les slovenského režiséra Erika Baláža. Päťdesiatminútová snímka rozpráva o tom, ako zo skalnatej pôdy pod Kriváňom vyrastá „Nesmrtelný les“. Jeho vládcami sú stáročné borovice limby a ich večný sprievodca medveď. Život medveďov je tu tesne spojený so životom stromov a celého pralesa. Ide skrátka o rozmanitý, nebezpečný no zároveň krehký svet divokej prírody, ktorý sa stále riadi zákonmi univerza, a nie človeka. Atypickým, no zároveň iste divácky

príťažlivým je aj film Spomaľovanie rýchlej módy. Pre mladých divákov najmä tým, že jeho protagonistom je basgitarista svetovo populárnej anglickej skupiny Blur Alex James. Ten po rokoch turbulentného života, striedajúc koncertné šnúry s hektickým životom celebrity, náhle pochopil, že komerčný kolotoč zosobnený módnymi značkami a bezbrehým konzumom vedie našu planétu do pochmúrnej budúcnosti. Skrátka, neustále pachtenie sa za najnovším trendovým oblečením, za vychytanou značkou trebárs mobilu, hromadenie a následné vyhadzovanie funkčných vecí je nehoráznym plytvaním, ktoré kriticky zaťažuje už aj tak na prasknutie napätú bázu ekológie. Odkaz, ktorý tento populárny hudobník dáva mládeži, je skutočne inšpiratívny. Rovnako ako je inšpiratívny fakt, že usporiadatelia sa usilujú preniesť Ekotopfilm do Indie a Číny, čo sú krajiny s azda najchmúrnejšou ekologickou budúcnosťou na našej zatiaľ ešte stále „modrej planéte“.

Čo ste už všetci rozum potratili?

Anthony Browne, Zbohom zdravý rozum, Vydavateľstvo Eko-konzult 2017

Čo sa to s tým svetom v súčasnosti deje? Je to normálne? Čo sa už celý svet zbláznil? Alebo len elity? Takéto a podobné otázky môžeme dnes počuť aj z úst vzdelaných, rozhľadených a svetaskúsených ľudí. Všetci sa už pomaly ničomu nerozumieme! Počujete v súkromí z úst aj vysokoškolských profesorov. Čo bude ďalej? To sú otázky, ktoré si kladú nielen bežní ľudia, ale aj politici, prognostici, vedci, vrcholové manažmenty v priemysle či biznise.

Vyjadrenia politikov, a to najmä z Bruselu a zo západnej Európy, vyvolávajú v nás počudovanie a rozpaky. Prinajmenšom sú neraz podivuhodné, nezrozumiteľné až nelogické (a to sú slušné výrazy), nevieme, čo si o nich máme myslieť. Oni to skutočne myslia vážne? Kto im dal na to mandát, aby takto vystupovali a rozhodovali? Mali to vôbec vo volebných programoch? Spýtali sa nás voličov na náš názor? Koho záujmy vlastne zastupujú? Vládne tu ešte nejaká demokracia? Alebo tu vládne niekto iný? Alebo je toto všetko len nejaké absurdné divadlo pre nás občanov a voličov? Sme skutočne pre nich len hlúpe masy? Koncepcia tzv. politickej korektnosti (všimnite si, ako len pomenovanie často klame), o ktorej je práve vydaná kniha anglického novinára A. Browna Zbohom zdravý rozum (Eko-konzult, 2017), systematicky a kriticky rozoberá tento šíalený fenomén dnešnej doby. Vysvetľuje mnohé nepochopiteľné a nezmyselné javy v dnešnom svete, ako aj prečudesné vyjadrenia a kroky politikov, nad ktorými si bežní občania márne lámu hlavy. Politická korektnosť rozhodujúcou mierou v súčasnosti ovplyvňuje nielen vyjadrovanie,

nie, ale aj postoje a myslenie ľudí. Je veľmi nebezpečná, lebo bráni riešeniu závažných ekonomických, politických až existenčných otázok našej civilizácie či už v zahraničí, alebo aj u nás doma. Kde sa vzala táto zvrátená ideová štruktúra, v mene ktorej sú dnes občania a politici nútení tolerovať aj cenzúru a dennodenne robiť vlastnú autocenzúru? Komu a čomu v konečnom dôsledku politická korektnosť slúži? Takéto a podobné provokatívne otázky si autor kladie a usiluje sa na ne čestne, teda nekomplikovane odpovedať.

Dá sa s touto šíalenou a nebezpečnou ideológiou politickej korektnosti ešte niečo urobiť? Alebo sme už úplne všetci stratení? Už sme všetci rezignovali? Pozorne sa začítajte do tejto knihy a pochopíte, že to nie sú neškodné vtipy, že to nie sú len nejaké slovné hračky, nikto si z vás nerobí len „dobré ráno“, ale že ide o existenciu a budúcnosť našej civilizácie, nášho národa i osobnú slobodu každého z nás.

(jb)

NEKROLÓG

Keď sa v januári 2014 konala akcia Okružlý stôl Matice slovenskej na tému verejnoprávnosti RTVS, jedným z hosťov bol aj dramaturg, publicista a vysokoškolský pedagóg Ivan Stadtrucker. Odborník, ktorý je síce niektorými ľuďmi vnímaný ako „kontroverzný riaditeľ“ bývalej STV, no k danej téme hovoril konštruktívne. Jeho nedávny odchod ukončil dráhu tohto ozajstného profesionála televíznej a filmovej tvorby.

Odišiel dramaturg a publicista

Ivan Stadtrucker sa narodil 22. januára 1935 v Krupine. Zmaturoval v roku 1953 na zvolenskom gymnáziu a vyštudoval odbor rozhlasovej, filmovej a televíznej techniky na pražskej vysokej škole České vysoké učení technické, kde ho promovali za inžiniera elektrotechniky. Zamestnal sa v Československej televízii (ČST) v Štúdiu ČST v Bratislave a po dvoch rokoch sa stal vedúcim zvukovej výroby. V roku 1970 prešiel v rámci ČST na miesto redaktora vo filmovom vysielaní a od roku 1972 zároveň prednášal na Vysokej škole múzických umení v Bratislave odbor estetika filmu najprv ako odborný asistent, neskôr ako docent. V roku 1975 začal pôsobiť v Hlavnej redakcii literárno-dramatického vysielania ČST vo funkcii dramaturga celovečerných inscenácií a v roku 1990 sa stal vedúcim vysielania filmov z anglosaskej oblasti. V roku 1991 bol vymenovaný za univerzitného profesora a z televízie odišiel. Venoval sa pedagogickej práci na VŠMU. V roku 1994 sa stal na necelý rok ústredným riaditeľom STV a po odchode z čela STV bol dekanom Fakulty masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Vydal niekoľko odborných publikácií ako Krása tmy (1971), Zvukové majstrovstvo vo filme a v televízii (1972), Warhol, ten druhý Andy (2009). Ivan Stadtrucker zomrel vo veku osemdesiatdva rokov v skorých ranných hodinách 26. mája 2017. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

Keď baľko Dobšínský písali svoje Prostonárodné obyčaje, povera a hry slovenské urobili kus záslužnej práce. Našincovi až srdce poskočí, keď si prečíta, ako sa voľakedy držala taká svadba. To nie ako dnes. Nikola sa dohodne s Patrikom, prenajmú si garsónku a šup, šup. Už sú na kope a rodičia sa o tom dozvedia o rok, ak vôbec. Medzitým Patrika nahradí Robert a Nikolu Barbara, ale to nemusí byť ešte všetko. Stáva sa, že napokon skončí v predmetnej garsónke Nikola s Barborou či Patrik s Robertom, lebo časy sú také...

Keď si pozorný čitateľ prečíta spomínané dielo Pavla Dobšínskeho, azda aj zabane za starými zvykmi. Povedzme keď bol v dedine požiar, tak sa zopár

by požiar eliminovalo krúženie nahých požiarničiek okolo, ale záchranná akcia by bola určite sledovaná davom divákov, neraviac o tom, že by zábery komerč-

Valentín či dokonca svätý Patrik, to tiež nie je na zahodenie, najmä pre obchodníkov a krčmárov, ktorí si mädlia ruky. Priznám sa, že aj ja som musel svoju poverčivosť,

cali nejaký historický film. Čo sa mníšok týka, som však úplne saturovaný, keďže sa pohybujem najmä v okolí nemocnice U milosrdných, a tak si môžem trikrát odpľúvať cez ľavé rameno do sýtosti. Lenže aj zvyky, obyčaje a povera sa vyvíjajú, a tak som si vytvoril nové, ktoré usilovne šírim. Napríklad idúc ráno do práce počítam ľudí so slúchadlami v ušiach či na ušiach. Musí ich byť najmenej tri kusy, aby som mal v ten deň šťastie. V dnešných časoch to vonkoncom však nie je problém. No desím sa, že v rámci poverčivosti budem potrebovať stretnúť každý deň nejakého poslanca. To aby som chodil do roboty cez reštauráciu zvanú Parlamentka.

Marek DANKO

Národné zvyky a povera úplne po novom

žien vyzlieklo a holé behali okolo horiaceho domu, aby sa požiar nešíril, lebo plamene sa ženského nahého tela zľakli. Teda teoreticky. Nemám nič proti tomu, aby sme tento zvyk obnovili, a za tým účelom posilnili rady našich požiarnikov o švárne požiarničky, najlepšie vo veku medzi dvadsať a tridsať rokov, s patričným exteriérom. Nie som si istý, či

ných televízií z akcie spestrili večerné správy, ktoré by zrejme trhli rekordy v sledovanosti.

Ale vráťme sa k zvykom a obyčajam. Veľkonočná šibačka je už pomaly pasé, na Vianoce sa orechy po izbách nerozhadzujú, o liatí olova ani nevraviac, keďže Európska únia má oči všade a olovo je, ako vieme, toxický kov. Pribudli nám však nové sviatky. Taký

a teda aj zvyky presmerovať do iných sfér. Čo sa týka čiernych mačiek cez cestu prebehnuvších, to ešte ako-tak ide. Jeden kocúr, úspešne sa vyhýbajúci autám a trolejbusom na mojej obľúbenej Dunajskej ulici, ostal. Horšie je to s komínarmi. Naposledy som jedného zočil tuším tri roky späť a chyťajúc sa za gombík som napokon zistil, že tam nakrú-

Mária Terézia zlepšila životné pomery širokých vrstiev obyvateľstva

Svokru Európy korunovali v Prešporku

Ivan MRVA, riaditeľ Slovenského historického ústavu Matice slovenskej – Foto: internet

Takmer celá Európa si 13. mája pripomenula trojsté výročie narodenia Márie Terézie. Bola panovníčkou, ktorá si už za života vyslúžila všeobecný obdiv a uznanie. Odolala útokom bezmála tucta európskych vládcov, ktorí si chceli územie Habsburskej ríše podeliť. Uchránila integritu monarchie a jej štátnické schopnosti museli napokon rešpektovať aj protivníci. Podujala sa presadiť viacero modernizačných reforiem, ktoré výrazne zlepšili životné pomery širokých vrstiev obyvateľstva.

Jej panovanie, politické a diplomatické pôsobenie, ale aj ľudské a morálne vlastnosti ju radia na prvé miesto v dlhom rade panovníkov riadiacich osudy stredoeurópskej Habsburskej ríše. Zaslúži si uznanie, ba dokonca plné priehrštie obdivu aj ako matka. Popri náročných povinnostiach štyridsaťročného vladárstva porodila šestnásť detí, z nich trinásť sa dožilo dospelého veku. Dôsledne sa starala o ich výchovu, ba dokonca usmerňovala ich, aj keď už sedeli na trónoch. Keďže potomstvo vydala a oženila s monarchami trinástich štátov, ušla sa jej aj prezývka „svokra Európy“.

■ PRAGMATICKÁ SANKCIA

V ranných hodinách 13. mája 1717 prišla už dlhší čas očakávaná udalosť. V jednej z odľahlých komnát viedenského Hofburgu Alžbeta Kristína, manželka rímsko-nemeckého cisára, uhorského a českého kráľa Karola VI., porodila dieťa. Cisárske veličenstvo síce potešil vcelku bezproblémový pôrod, no nemohol potlačiť sklamanie, že na svet prišlo dievča. Po rýchlej smrti syna, ktorý sa narodil v predchádzajúcom roku, túžil znova po chlapcovi, dedičovi ríše, ktorá práve v tomto období zhodou šťastných okolností narastla do veľkosti, že s výnimkou Ruska na celom európskom kontinente väčšej nebolo. Cisár Karol VI. bol totiž posledným mužským potomkom slávneho habsburského rodu a bez mužského nástupcu jeho habsburskému súšatiu hrozil rozpad. Jeho nedeliteľnosť a dedenie aj v ženskom pokolení pred niekoľkými rokmi poistil Pragmatickou sankciou. Jej uznanie si od európskych panovníkov vymohol za cenu veľkých ústupkov, ale ako sa neskôr ukázalo, zmluva mala cenu zdrapu papiera.

Viedenský obyvateľstvo prijal narodenie dieťaťa, ďalšieho člena cisárskej rodiny, s radosťou. V Chráme svätého Štefana slúžil slávnostný omšu viedenský biskup, gróf Zigmund Kolonič, mimochodom príslušník jednej z mála uhorských magnátskych rodín so slovenským čítením. Jeho strýko Adam Kolonič sa postaral o vydanie niekoľkých slovenských kníh a patril k milovníkom slovenského jazyka. Druhému strýkovi Leopoldovi sa od maďarských historikov ušlo veľa kritiky, že ako ostrihorský arcibiskup potláčal Maďarov a uprednostňoval Slovákov. Za čias Márie Terézie slovenčina nebola trpeným jazykom dedinských chalúp a Slováci sa nemuseli stať Maďarom, aby si otvorili brány k vzdelaniu a do vyšších funkcií, ako to bolo za čias liberálneho a slobodomyselného Uhorska o sto rokov neskôr.

■ VELKOLEPÝ KRST

Biskup Zigmund Kolonič pokrstil práve narodenú arcivojvodkyňu ešte v podvečer toho istého dňa, ako prišla na svet. Ceremonia prebiehala v prítomnosti členov habsburskej rodiny, dvorských činiteľov, vyslancov a pápežského nuncia. Do svätenej vody pridali päť kvapiek z rieky Jordán. Pri obradoch nechýbali ani vzácne relikvie – trň z Kristovej koruny, krv Spasiteľa a aj jeden klinec, ktorým Krista pribili na kríž. Dieťaťu sa ušlo až päť mien, čo v prípade člena takej významnej rodiny, akým boli rakúski Habsburgovci, nebol až taký vysoký počet: Mária Terézia Walburga Amália Kristína.

Historická minca s portrétom reformátorskej panovníčky.

Máriu Teréziu a Františka Lotrinského považovali za najkrajší pár svojej doby.

Od šiesteho roka princeznú vyučovali jezuiti Michal Pachter a Franz Vogel, ktorý mal na starosti aj výučbu náboženstva. Dôraz sa kládol aj na výučbu dejín, čo mal na starosti profesor Spannagel. Robil to tak pútavo, že hodiny dejepisu boli pre princeznú najmilším zamestnaním.

Mária Terézia ako najstaršia bola pokladaná za dedičku trónu, a preto bola jej výchove venovaná mimoriadna pozornosť. Najväčší vplyv na formovanie osobnosti mladšej princeznej mala ovdovalá grófka Karolína Fuchsová, ktorá si zachovala priazeň svojej chovanice aj po smrti. Ako jedinu nečlenku habsburského rodu ju na príkaz Márie Terézie pochovali v rodinnej hrobke u kapucínov vo Viedni.

■ VZDELANÁ PRINCEZNÁ

Okrem toho ju učili matematike, jazykom – najmä francúzštine, latinčine, maďarčine a taliančine. Dvorný kapelník Caldara ju vyučoval hudbe a baletný majster Lavarossi tancu, ktorý dokonale ovládala. Princezná vzbudzovala všeobecný obdiv, keď vystupovala v malých talianskych operách a baletoch v dvorskom divadle.

Výchova dbala nielen na duševný, ale aj na telesný vývin dedičky. A tak budúca panovníčka musela absolvovať týždenne niekoľko hodín telocviku, ale aj streľby. Vyrástla na krásnu dievčinu vysokej štíhlej postavy, plavých vlasov a modrých očí, o ruku ktorej sa uchádzali mnohí európski princovia. Portugalský následník Emmanuel, keď bol zdvorilo odmietnutý, z ľútosti vstúpil do dominikánskeho rádu. O zasnúbenie pre svojich najstar-

ších synov sa usilovali aj obe dcéry Jozefa I. Mária Jozefa Saská a Mária Amália Bavorská, ale vzhľadom na to, že následníci kniežacích trónov boli mladší ako Mária Terézia, ich úsilie bolo márne. Španielska kráľovná Izabela, manželka slabomyseľného Filipa V., mala ambície získať ruku Márie Terézie pre svojho syna dona Carlosa, ale proti tomu zakročila anglická politika, keďže spojenie habsburských a bourbonských dŕžav by vážne narušilo európsku rovnováhu.

Srdce Márie Terézie však patrilo Františkovi Štefanovi Lotrinskému, ktorý od roku 1723 žil na cisárskom dvore. Údajne sa prvýkrát stretli v zámku v Brandýse nad Labem v auguste 1723, kam päťnásťročný František Lotrinský prišiel, aby sa mohol predstaviť cisárovi. Na habsburský dvor ho poslali po rozhodnutí jeho otca Leopolda Lotrinského, aby od útleho veku bol v spoločnosti Márie Terézie, a tým by si zlepšil vyhliadky na získanie jej ruky. A skutočne, princezná si ho zamilovala a 12. februára 1736 slávili vo Viedni sobáš. Všeobecne ich pokladali za najkrajší manželský pár svojej doby. Pred svadbou sa Mária Terézia a jej snúbenec museli zriecť nárokov na dedičstvo po Karolovi VI., ak by sa mu ešte narodil dedič trónu mužského pohlavia. Františka Štefana si však veľmi obľúbil, nahrádzal mu syna, ktorého si želal. Po smrti palatína Štefana Pálfiho ho v roku 1732 vymenoval za uhorského miestodržiteľa.

Dvadsaťdruhého októbra 1740 zomrel Karol VI. a Mária Terézia sa ujala vlády. Na druhý deň už predsedala ministerskej rade. Dôraz

Rodinný portrét panovníckeho cisárskeho páru a ich početného potomstva.

kládla na zlepšenie štátnych financií a zosilnenie armády. Popularitu sa usilovala získať rozsiahlymi amnestiami aj otvorením štátnych zásobární obilia. Drahotu, ktorá postihla najmä chudobu, sa usilovala zmierniť tak, že ľudu povolila lov vysokej i poľnej zveri v erárnych lesoch. Z väzenia prepustila vojenských veliteľov, ktorí za poslednej vojny s Osmanskou ríšou zlyhali, a dokonca ich postavila na čelo armádnych zborov. To sa neskôr ukázalo ako chybný krok...

■ KRÍZA A VOJNA

Nástup Márie Terézie na trón vyvolal európsku dynastickú a politickú krízu a vzápätí aj vojnu. Zánik habsburskej monarchie sa zdal byť neodvratný, lebo málokto si dokázal predstaviť, že mladá a neskúsená žena dokáže v takých komplikovaných pomeroch udržať celistvosť ríše. No stal sa pravý opak.

Hneď na začiatku jej vladárstva sa ukázalo, aké ťažké problémy bude musieť riešiť mladá a príťažlivá žena, ktorú v krátkom čase čakal už štvrtý pôrod. Bavorský knieža Karol Albrecht, ktorý Pragmatickú sankciu nikdy neuznal, sa pokladal za legitímneho následníka habsburskej dŕžavy. Ešte nebezpečnejším protivníkom bol pruský kráľ Fridrich II. (1740 – 1786). Na základe dávnych príbuzenských zväzkov si nárokoval na niektoré sliezske kniežatstvá. Bol bystrým a energickým panovníkom a v záujme štátu si počínal aj bezohľadne. Napriek tomu, že Prusko sa počtom obyvateľstva (2 250 000) a rozlohou ani zďaleka nemohlo rovnať habsburskej monarchii, mohol sa opierať o konsolidovanú štátnu moc a dobre vycvičenú armádu. V decembri 1740 vpadol do Sliezska, kde ho prevažne nemecká a protestantská časť obyvateľstva víťala takmer ako osloboditeľa. Rakúske zbory v bitke pri Molviciach v apríli 1741 utrpeli ťažkú porážku. Katastrofa rakúskej armády v Sliezsku urýchlila vznik koalície Francúzska, Bavorska, Saská, Španielska a Pruska. Aj keď vojnu ešte nezačali, v predstihu sa dohodli na rozdelení koristi. Česko, Horné Rakúsko a Tirolsko mali pripadnúť bavorskému kniežatstvu, k Sasku plánovali pripojiť Moravu, Francúzsko prejavilo záujem o Rakúske Nizozemsko a Španielsko si brúsiť zuby na dŕžavy na Apeninskopolostrove. Spojenci počítali s tým, že Uhorsko povstane a zbaví sa nadvlády Viedne. Na stranu Márie Terézie sa postavila Veľká Británia, Holandsko, Hesensko a Hannoverisko, ale ich vojenská podpora bola spočiatku obmedzená.

■ SNEM V BRATISLAVE

V prvých mesiacoch roka 1741 sa panovníčka ocitla v mimoriadne zložitej situácii. Trinásteho marca štvrtý raz rodila, na svet priviedla túžobne očakávaného následníka,

ktorý dostal meno Jozef. Len čo prekonal šestonedelie, s energiou jej vlastnou sa pustila do práce. Na apríl 1741 zvolala stavovský snem do Bratislavy. Uhorskej šľachte prisľúbila obnovenie autonómie krajiny a potvrdenie privilégií, ktoré jej otec neuznával. Jej manžel František Štefan Lotrinský sa vzdal funkcie uhorského miestodržiteľa, aby mohol byť zvolený palatín. Stal sa ním rodák z Červeného Kameňa a strojca Salmárského mieru Ján Pálfi, ktorý požíval veľkú dôveru uhorskej šľachty, no Márii Terézii bol úplne oddaný. Aby sa dodržali platné zvyklosti, 25. júna 1741 sa v Bratislave uskutočnila slávna korunovácia za účasti početných davov ľudu a pozvaných hostí z domova aj zahraničia.

Jej záverečné dejstvo sa odohrávalo na brehoch Dunaja, kde stál korunovačný pahorok. Kráľovná na vycválala na ozdobenom koni a na všetky štyri svetové strany urobila mečom znamenie kríža na znak toho, že je odhodlaná brániť krajinu a jej ľud pred nepriateľmi. Nebolo to len symbolické gesto. V tom čase sa už na hraniciach zhromažďovali bavorské vojská, ktoré posilnil štyridsaťtisícový francúzsky kontingent. Začiatkom septembra 1741 spojenci prekročili hranice Horného Rakúska.

V komplikovanom pozížení Mária Terézia požiadala o pomoc uhorské stavy. Dejiskom rokovani sa opäť stala Bratislava. Jedenásteho septembra 1741 povolala čelných magnátov a prelátov na Bratislavský hrad. Oblečená v uhorskom kroji dramatickou rečou žiadala o okamžitú podporu v boji za záchranu monarchie. V úsilí zvýšiť účinok svojho prejavu držala na rukách sotva polročného Jozefa a údajne ho aj uštípla, aby detský plač prítomným obmäkčil srdcia. Dojatie magnáti tasili šable a zbory vykriklili: „Život a krv, zomrieme za našu kráľovnú Máriu Teréziu.“ Prisľúbili postaviť v zbrani tridsaťtisíc mužov a do zimy zhromaždiť a vyzbrojiť ešte raz toľko. Stavy dokonca vyhlásili, že v prípade nedostatku peňazí budú ochotné prispieť na financovanie vojska svojím rodinným striebrom. Pomoc však nebola celkom nezištná, lebo sa už finalizovala definitívna podoba nových snemových zákonov, ktoré plnili želania šľachty a Mária Terézia ich bez námietok podpísala. Viaceré z nich zaručovali Uhorsku osobitné postavenie v rámci habsburskej monarchie. Kráľovná sa zaviazala podľa možnosti sa v Uhorsku čo najčastejšie zdržiavať, obsadzovať svetskú i cirkevnú úradu len domácimi potentátmi, prinavrátiť úplnú nezávislosť uhorskej kráľovskej kancelárii a podriať všetky bane, clá a komorské majetky výlučne Uhorskej komore, pravidelne zvolávať snem a voľbu nového palatína zorganizovať nanajvýš rok po úmrtí predchádzajúceho. Za prísľuh vojenskej pomoci uhorská šľachta zvíťazila nad habsburským absolutizmom.

Spomienkové stretnutie v Králi na návrat Novoklenovčanov do vlasti

Návraty rodákov z Podkarpatskej Rusi

Text a foto: Michal HRUŠKA, predseda MO MS v Králi

„Bytia nášho korene v tvrdú zem sú vrastené. Vichrica ich nevyvráti, nevyválí leta úpek – bytia nášho korene,“ tieto slová Štefana Krčméryho boli mottom spomienkového stretnutia, ktoré sa uskutočnilo v sobotu 6. mája 2017 v obci Kráľ v rámci projektu Návraty ku koreňom. Stretnutie zorganizoval Miestny odbor Matice slovenskej a dcérocirkvi ECAV Kráľ-Abovce pri príležitosti sedemdesiateho výročia návratu Novoklenovčanov z Podkarpatskej Rusi do vlasti otcov – na Slovensko.

Slnkom prežiarené sobotné dopoludnie umocnilo príjemnú atmosféru vzájomných stretnutí, stískov rúk s často vyslovenou otázkou: „Poznáš ma ešte?“ Lebo rodáci Novoklenovčanovia prichádzali nielen z rôznych strán Slovenska, ale aj z iných krajín sveta. Ich kroky viedli najprv do evanjelického kostola v Králi, kde účastníkov spomienkového stretnutia privítal Michal Hruška st., predseda Miestneho odboru Matice slovenskej v Králi a presbyter dcérocirkvi ECAV Kráľ-Abovce. Na službách Božích liturgovali generálny duchovný Ekumenickej pastoračnej služby Ozborených síl a Ozborených zborov Slovenskej republiky plk. Marian Bodolló, farár CZ ECAV Banská Bystrica-Radvaň Michal Zajden, farár CZ ECAV Lučenec Ľudovít Hroboň a domáci farár CZ ECAV Tornaľa Marcel Ištván. Zvesťou slova Božieho poslušil senior Košického seniorátu ECAV Ján Hruška, tiež Novoklenovčan. Slová jeho pôsobivej kázne umocnila pieseň Martina Luthera Zachovaj nás v svojom slove, ktorou vystúpil domáci spevokol pod taktovkou kantorky Zuzany Turisovej. Po skončení služieb Božích zhromaždení odhalili pamätnú tabuľu Tomášovi Kováčovi, učiteľovi a správcovi školy v Novom Klenovci v rokoch 1928 – 1947, ktorý bol iniciátorom návratu Novoklenovčanov

Účastníci spomienky na Novoklenovčanov pri pomníku v areáli kostola v Králi.

z Podkarpatskej Rusi na Slovensko. Naši starí rodičia na neho spomínajú s úctou, pretože bol nielen ich učiteľom, ale i veľkým priateľom a „tútorom“ Novoklenovčanov v nezhodných časoch. Okolo dvestopäťdesiat účastníkov slávnosti sa zastavilo aj pri pamätníku Novoklenovčanov v areáli evanjelického kostola v Králi, aby si položením kytice kvetov pripomenuli všetkých predkov, ktorých prach spočíva na cintoríne v Novom Klenovci. Na pietnom akte sa zúčastnil aj Dušan Kubinec, člen

výboru Matice slovenskej, a jej priaznivci z regiónu Gemera-Malohotnu, predstavitelia miestnej samosprávy František Béreš, starosta obce Kráľ, a Irena Hanobiková, starostka obce Abovce.

Do popoludňajšieho programu prispela miestna folklórna skupina Šajava zvykoslavnou novoklenovskou svadbou a prítomným sa prihovorila Mgr. Zlata Kaštanová, starostka obce Klenovec. Ďalší pozdrav z Klenovca odovzdala Stanka Zvarová, vedúca folklórneho súboru Vepor, ktorá spolu

Pamätná tabuľa učiteľovi T. KOVÁČOVI.

s členmi súboru pozdravila svojich rodákov nielen hovoreným slovom, ale aj tancom, spevom, hudbou. Pociť spolupatričnosti posilnilo spoločné vystúpenie oboch folklórnych zoskupení, ktoré v závere zaspievali novoklenovskú pieseň Na Ukrajinu ja rodilas a klenovskú hymnu. Večer pokračoval besedou a vzájomnými rozhovormi rodákov, spomínaním pamätníkov i spevom piesní v Zborovom dome ECAV v Králi, kde organizátori podujatia pripravili pre účastníkov stretnutia štedré pohostenie spojené s tanečnou zábavou so skupinou Impulz z Vyšnej Slanej.

Projekt Návraty ku koreňom sa uskutočnil vďaka finančnej podpore Banskobystrického samosprávneho kraja a Matice slovenskej.

Slávnosť ukončenia druhej svetovej vojny v metropole východu

Vence vďaka osloboditeľom v Košiciach

Text a foto: Michal MATEČKA, Dom Matice slovenskej v Košiciach

Košickí maticiári si spolu s VÚC, mestom Košice, Okresným úradom Košice a Oblastným výborom SZPB Košice 7. mája v rámci 23. ročníka osláv Dňa mesta Košíc pietnym aktom kladenia vencov a kytíc pri pamätníku neznámeho protifašistického bojovníka, ako aj pamätníku padlých vojakov sovietskej armády na Námestí osloboditeľov v Košiciach pripomenuli sedemdesiate druhé výročie ukončenia druhej svetovej vojny v Európe a víťazstvo nad fašizmom.

Samotné oslobodzovanie Košíc sa začalo v ranných hodinách 19. januára 1945 vstúpením jednotky

Košickí maticiári počas pietnej spomienky pri Pamätníku osloboditeľov v centre mesta.

318. horskej streleckej Novorossijskej divízie a 237. Pirjatskej stre-

leckej divízie 18. armády IV. ukrajinského frontu s veliteľom generálom

Ivanom J. Petrovom do mesta, ktoré bolo ešte v ten deň oslobodené. Počas okupácie príslušníci maďarskej fašistickej Strany šípových krížov tu popravili vyše päťsto ľudí, dokonca sa uskutočnilo aj niekoľko verejných popráv v centre mesta. Príchod Červenej armády ukončil niekoľkomesačné brutálne fašistické represálie. Väčšina ruských vojakov, ktorí padli pri oslobodzovaní Košíc, je pochovaná na vojenskom cintoríne. Pamätník nad miestom ich posledného odpočinku má na symbolickej tumbě česko-slovenský štátny znak a nápis: „Neznámy bojovník za slobodu ľudu 1938 – 1945.“

Po pietnom akte na košickom Námestí osloboditeľov sa maticiári spolu s členmi Oblastného výboru SZPB Košice presunuli do mestského parku k buste armádneho generála Ivana J. Petrova, známeho obrancu Sevastopola, kde tiež položili kyticu kvetov. Záver podujatia spestril kultúrny program.

Mládež a deti rady a často spievajú a hrajú ľubozvučné slovenské piesne

Novozámčania boli opäť obsypaní zlatom a striebrom

Text a foto: Helena RUSNÁKOVÁ

Organizátorom deviateho ročníka celoslovenskej súťaže s medzinárodnou účasťou v hre na zobcovú flautu Zahraj že nám pišťalôčka, ktorá sa konala 5. mája 2017 v Dome kultúry v Nových Zámkoch, bolo Združenie pre vzdelávanie detí, mládeže a dospelých.

O výsledkoch súťaže nás informoval jej riaditeľ Mgr. PhDr. Ladislav Dráfi, Dis. art. MDV. Zúčastnilo sa na nej stopätnásť sólistov, do komornej hry sa zapojilo štyridsaťpäť súťažiacich. Umelecké výkony boli na vysokej úrovni.

Zlaté pásmo v sólovej hre získali: Daniela Ivolková (A kategória), Karolína Vassová (B kategória), Ladislav Lanský (C kategória), Andor Hoffmann (D kategória).

Strieborné pásmo: Michal Katona

(A kategória), Zoja Mančuškova, Tamás Gergő Pethes (B kategória), Sebastian Peter Samuel (C kategória), Alex Rehák (D kategória), Barbara Dékány, Sabrinka Reháková (E kategória), Viktor Christov (G kategória).

Bronzové pásmo: Dominik Fabulya (A kategória).

Žiakov pripravili: Ladislav Dráfi st., Ladislav Dráfi ml., Ladislav Bukai. Korepetovali: Veronika Madarászová, Zoja Balková, Jana Zanisová, Ladislav

Dráfi st., Barbora Stjepanovičová. Moderovali: Zoja Balková, Eva Blaškovičová. Poďakovanie patrí sponzorom, bez ktorých by sa súťaž neuskutočnila, pracovníkom mesta Nové Zámky, Združeniu VĎAM, Novovitalu Nové Zámky, Základnej umeleckej školy Nové Zámky, rodičom, všetkým umeleckým školám na Slovensku a v Maďarsku, pedagógom, korepetítorom a vedeniu tridsiatich troch umeleckých škôl zo Slovenskej republiky a z Maďarska za vzornú prípravu žiakov.

Výkony flautistov boli na vysokej úrovni.

MATICNÉ DEPEŠE

Čachtice objektívom

Oblastné pracovisko Matice slovenskej v Trenčíne, Odbor Mladej matice v Čachticiach a obec Čachtice vyhlasujú fotosúťaž Čachtice cez objektív v súťažných kategóriách Zaoštréné na Čachtice a Hrad a jeho zákutia. Uzávierka súťaže je 31. júla 2017 a vyhodnotenie bude 20. augusta 2017. Svoje fotografie s motívmi Čachtíc posielajte na e-mailovú adresu: ommcachitice@gmail.com. Viac o výhrach a podmienkach súťaže na stránke: www.facebook.com/cachticecezobjektiv.

(se)

Večer s Dusíkom

MO MS a Dom MS v Galante pripravili 11. mája 2017 v preplnenej sále Domoviny večer s piesňami Gejzu Dusíka k 110. výročiu narodenia tohto stále populárneho skladateľa. Na podujatí sa zúčastnila aj prvá riaditeľka ZŠ Mgr. M. Pajtášová, vďaka pričineniu ktorej má škola názov ZŠ Gejzu Dusíka. V programe vystúpili študenti gymnázia J. Matúška a žiaci hudobnej školy J. Haydna pod vedením svojich pedagógov V. Bangu a M. Szőkeovej. Žiačka K. Takáčová zaspievala pieseň Letelo vtáča nad nami a O. Jablončík pieseň Podaj mi rúčku. V duete predniesli pieseň Zatancuj si so mnou, holubička. Celé podujatie svojou atmosférou naplnilo populárny skladateľov refrén Poprosme hviezdy, aby nás spolu viedli. A ako vtípné doplnila jeho moderátorka, „aby sme spolu prežili pekný večer“.

(pl)

Maticný sláviček

Kino Mier v Trstenej sa 16. mája ozývalo spevom detí na 22. ročníku okresnej súťaže v speve ľudových piesní Maticný sláviček, ktorú organizuje MO MS v Trstenej a tamojšia ZUŠ. Na súťaži sa zúčastnilo vyše pol stovky školákov v troch vekových kategóriách, ktorých vystúpenia a výkony pozorne sledovali a hodnotili odborníci. Za víťazov prvej kategórie určili Leu Malatinkovú zo ZŠ s MŠ v Podbieli a Zdenku Valekovú, žiačku ZŠ s MŠ v Zuberici. V druhej kategórii si víťazstvo vyspievala Karin Ondriková zo ZŠ P. O. Hviezdoslava v Trstenej a v tretej porotcovia opäť udelili dve prvé miesta. Získali ich Zlatica Kubicová zo ZŠ s MŠ v Hladovke a Eva Žuflová zo ZŠ s MŠ v Zuberici. Ceny MS v jednotlivých kategóriách udelili Liliane Vičákovéj zo ZUŠ v Námestove, Karolíne Šálkovej zo ZŠ s MŠ v Čímhovej a Andrejovi Tarajovi zo ZŠ s MŠ v Tvrdošíne. Cenu poroty získala Tímea Malatinková zo ZŠ v Nižnej.

(mk)

Kohlwald a Hurban

Dom MS v Spišskej Novej Vsi v spolupráci s MO MS Levoča pripravujú v rámci Hlavných aktivít MS na rok 2017 spomienkovú slávnosť pri príležitosti dvojstého výročia narodenia J. M. Hurbana pod názvom: Kohlwald – J. M. Hurban na východnom Slovensku. Podujatie sa uskutoční 14. júna o 10. h na Námestí Majstra Pavla v Levoči a v kinosále mesta Levoča s bohatým spoločenským a kultúrnym programom.

(rz)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

*Milí
matičiar,!*

rozhodol som sa po dlhších úvahách a rozhovoroch s vplyvnými slovenskými osobnosťami oslovit' vás a vniesť trochu svetla do nejasností, ktoré nás obklopujú.

Matica bola trňom v oku všetkých režimov, a ako to už u slovan-ských národov – a slovenského osobitne – býva zvykom, je cieľom útokov nielen cudzích, ale aj vlastných. Kritizuje sa to i ono, no v žalúdku tých, ktorí chcú vlastniť celý svet, svetobčanov a neoliberalov všetkých rodov a druhov, najmä tých, ktorí po uliciach nášho hlavného mesta vykríkujú: „My nie sme národ!“, je matičná neprehliadnuteľná podpora národným veciam, vlastenectvu a pestovaniu tradícií, o ktorú sa usilujem už siedmy rok – s ľudskými chybami, ale aj s úspechmi.

Čoskoro po zvolení za predsedu Matice som zistil, že sa už nepočítalo s jej podporou zo strany štátu. Štátu, ktorému aj Matica pomáhala na svet! Pripravovali ju na premenu na „spolok holubárov“. Ale toto sa nepodarilo, Matica je tu – a kde sú naši kritici Kálmán Tisza či Antónín Novotný? Matica vytrča z radu, preto tie reči a kampane. A útoky na všetko matičné a národné v časoch, keď sú tieto atribúty hriechne a nepohodlné. Kritizovali by nás, keby sme sa poslušne zaradili medzi poddajné mimovládne organizácie? Spájal by niekto osud Matice s menom jej predsedu?

Áno, mnohé veci sa mi vo funkcii predsedu celkom nepodarili, a to pre moje omyly, ale aj pre časy, ktoré žijeme, keď pestovanie tradícií stáva sa podozrivým s priamym prepojením na – fašizmus! Na druhej strane ma teší, že počet členov Matice prestal klesať, že zakladajúcimi členmi Matice sú dvaja z troch ústavných činiteľov štátu, som hrdý na postupné omladzovanie matičných funkcionárov, som pyšný na úroveň Slovenských národných novín, Slovenských pohľadov a ostatných matičných médií, teší ma záujem verejnosti o matičné videá. V Martine vyrástol prvý slovenský panteón. Začali sme Maticu „čistiť“ a ten proces – aj keď sa stretol s odporom nielen dotknutých matičných funkcionárov, ale i s nepochopením vplyvných – je pred finišom.

Som zástanca postupnej obmeny „kádrov“, čo sa za môjho pôsobenia aj deje, sú však chvíle, keď treba mnoho vecí prehodnotiť. Preto na základe výzvy vážených členov prezídia Matice slovenskej, mnohých starších i mladších matičiarov, predovšetkým však vzhľadom na ťažké mraky nad našimi hlavami a nepredvídateľné roky, ktoré čakajú národ a Maticu, rozhodol som sa, že ak získam vašu podporu, budem aj po novembri 2017 pripravený naďalej chrániť našu posvätnú ustanovizeň pred zlobou sveta, aby mohla ostať osvedčenou ochrankyňou tohto národa.

S úctou
Marián TKÁČ

Poznatky z pohnutej histórie Slovákov obohatili študentov i pedagógov Keď pozorne načúvame a vnímame

Text a foto: Jarmila RADOVÁ

O exkurziách študentov do expozícií a pracovísk Matice slovenskej v Martine sme v ostatnom čase písali viackrát. Oblastné pracovisko Matice slovenskej vo Vranove nad Topľou pripravilo nedávno takýto poznávací zájazd do centra Turca pre žiakov tamojšej ZŠ Juh 1054. Vďaka vedúcemu tohto pracoviska Miroslavovi Gešperovi a jeho spolupracovníkom sa vranovskí školáci mohli presvedčiť, že niet nad bezprostredný zážitok z miest, o ktorých sa doteraz iba dočítali v knihách a učebniciach.

Prvou ich zastávkou bol Národný cintorín, ktorý je od roku 1967 národnou kultúrnou pamiatkou a miestom posledného odpočinku vyše štyristo významných osobností slovenského života. Fundovaný výklad Jely Borcovanovej, pracovníčky Literárneho múzea MS v Martine, doslova vtiahol štyridsaťčlennú skupinu do dejov a súvislostí, ktoré našu slovenskosť ostatných dvesto rokov utvárali. Defilovali pred nimi osudy Karola Kuzmányho, Svetozára Hurbana Vajanského, Janka Jesenského, Martina Kukučína, Maše Haľamovej, ale aj novodobých hrdinov slovenského športu, ktorí tu majú symbolický náhrobok v tvare piatich kruhov znázorňujúcich olympijskú myšlienku, ako Vlado Dzurilla, Ondrej

V programe exkurzie bola aj návšteva Národného cintorína.

Nepela či Dušan Pašek... V sídle Matice slovenskej aj v Dome Jozefa Čigera Hronského im Zuzana Bukovenová, pracovníčka Slovenského literárneho ústavu MS, priblížila pohnuté deje sprevádzajúce národnú inštitúciu i jej legendárneho správcu. Počas ďalšieho dňa si mladí Vranov-

čania pozreli obec Černovú, rodisko Andreja Hlinku, známe najmä udalosťami z konca októbra roku 1907, keď vtedajšia moc a jej ozbrojené zložky kruto zasiahli proti miestnym obyvateľom, ktorí chceli, aby posviacku nového kostola vykonal kňaz pôvodom z ich obce. V Liptovskom Mikuláši poznávali dejinné odkazy na spolok Tatrin i na zaniietenú činnosť štúrovcov v ňom a vo vojenskom cintoríne Háj-Nicovô zas areál piety pre 1 350 vojakov, ktorí padli v druhej svetovej vojne a sú tam pochovaní.

Možno toho bolo za dva dni na siedmakov a ôsmakov veľa, možno si mnohé informácie dajú do súvisu až oveľa neskôr, no rekapitulácia formou hravých kvízových otázok v autobuse napovedala, že dlhú cestu nemerali nadarmo.

V bratislavskej Dúbravke sa deti učili uvariť dobrú kašu Varila myšička kašičku...

Text a foto: Kveta SLYŠKOVÁ

Milá detská riekanka, ktorá prekonala veku, a opäť a opäť sa k nej každé dieťa vo svojich hrách vráti. Túto tému si do svojich projektov venovaným deťom základných a materských škôl vybrala Matica slovenská, aby stmelila činnosť mladej generácie posilnením pút detí a rodín o spoznávanie našich tradícií.

K projektu sa aktívne pridalo Rodinné centrum na Bazovského ulici v bratislavskej Dúbravke, miestny úrad – oddelenie školstva, referát podnikateľských aktivít, miestna knižnica a Dom kultúry.

Za pekného slnečného počasia sa v Rodinnom centre zišla komunita rodičov, detí a učiteľiek tamojších škôl aj zástupcovia rezortných inštitúcií i sponzori a tiež účinkovalo divadielko, ktoré oživilo slovný, tanečný a spevácky repertoár o tému Ako uvariť dobrú kašu. Po skončení programu účastníci podujatia ochutnávali rôzne druhy kaš-

vých pokrmov. Deti zo ZŠ Nejedlého uvarili kašu zdravej výživy z vlastnoručne vypestovanými bylinkami zo školskej záhrady. Svetielko z Rodinného centra sa prezentovalo pohánkovou kašou a zástupcovia miestnej knižnice uvarili klasickú krupicovú kašu, ktorá vraj podľa malých maškrtníkov bola úžasná.

Deti si za účinkovanie v programe a varenie s potešením odnášali pozornosti od organizátorov, ako knižky, lopty, sladkosti a ďakovný list, ktorý im pripomenie toto netradičné podujatie s dobrou odozvou u zúčastnených. Z týchto detí určite raz vyrastú talentovaní folkloristi.

Pripravené pokrmy deťom chutili; najviac klasická krupicová kaša...

AKO NA TO?

Množiaci sa telefonáty a dopyty záujemcov o matičný týždenník chceme uspokojiť uverejnením týchto údajov o možnostiach objednania a predplatnom SNN.

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročné predplatné: 26,- €
Polročné predplatné: 13,- €
Štvrťročné predplatné: 6,50 €

objednávajúte telefonicky:
043 / 3812 838, 0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár: www.snn.sk/index.php/predplatne
poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

Po rozhodnutí Ústavného súdu SR v súvislosti s tzv. Mečiarovými amnestiami sa bude o prípade Technopol a o zavlečení Kováča ml. zrejme dlho hovoriť a aj súdy budú mať ešte s týmito kauzami dosť práce. V SNN č. 17 sme sa vás v našom kvíze pýtali, ako sa volala firma, ktorú podviedli Kováč ml. a jeho spoločníci? Správna odpoveď: Technopol Bratislava.

Z odpovedí, ktoré nám prišli v hojnom počte, sme vyžrebovali týchto výhercov: Pavol Sokol, Banská Bystrica; Iveta Maková, Turčianske Teplice; Ján Horník, Nitra.

• **V minulých dňoch sme si pripomínali významné jubileum veľkej európskej panovníčky, ktorá významným spôsobom zasiahla aj do osudov našej domoviny. Napíšte jej meno a o aké výročie išlo?**

Odpovede nám posielajte na redakčnú adresu, ktorá je aj v tiráži týchto novín, našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do 23. júna t. r.

(red)

PRIPOMÍNAME SI

10. júna

– pred deväťdesiatimi rokmi sa narodil legendárny futbalista Slovana Bratislava Ladislav Kubala (1927 – 2002), ktorý sa preslávil najmä ako hráč španielskeho Realu Madrid

11. júna

– sedemstodesiat rokov (1347), čo kráľ Ľudovít I. udelil na žiadosť opáta kláštora vo Svätom Beňadiku právo každý pondelok konať pod múrmi kláštora trh

– pred päťdesiatimi piatimi rokmi zomrel ev. kňaz a pozoruhodný maliar Jozef Berger (1901 – 1962)

12. júna

– pätnásť rokov od smrti básnika Ctibora Štítnického (1922 – 2002)

13. júna

– pred sto desiatimi rokmi sa narodil český architekt a archeológ profesor Alfred Píffl (1907 – 1972), ktorý takmer celý tvorivý život prežil na Slovensku, s národným umelcom Jankom Alexym bol hlavným iniciátorom obnovy vyhoreného Bratislavského hradu a projektantom jeho obnovennej podoby

14. júna

– stopäť rokov od narodenia profesora Juraja Antala (1912 – 1996), priekopníka experimentálnej kardiologicko-nej medicíny aj v medzinárodnom meradle

– storočnica dramaturga a prekladateľa Gabriela Rapoša (1917 – 1994)

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi (1922) pri demonstrácii v Novom Meste nad Váhom za zvýšenie miezd nasadili úrady ozbrojené sily, jedného muža zastrelili, desiat boli zranení

– deväťdesiatpäť rokov, čo sa narodil košický sochár Ján Mathé (1922 – 2012)

15. júna

– sedemstopäť rokov (1312) od najväčšej bitky, ktorá sa na území Slovenska odohrala počas celého stredoveku; kráľovské vojská sa tu stretli s odbojníkmi Omodejovcami posilnenými vojskami Matúša Čáka Trenčianskeho; kráľovské vojská zvíťazili, ale paradoxne si Matúš Čák upevnil svoju moc

– pred sto päťdesiatimi rokmi sa narodil básnik Ján Poničan, jeden zo zakladateľov skupiny ľavicových intelektuálov medzi dvoma vojnami – DAV, v prvých rokoch tzv. normalizácie predseda Zväzu slov. spisovateľov, riaditeľ vydavateľstva Tatran (1902 – 1978)

– osemdesiat rokov od narodenia avantgardného slovenského maliara Stanislava Filku (1937 – 2015)

– pred dvadsiatimi rokmi zomrela prozaička Viera Handzová (1931 – 1997), manželka básnika Vojtecha Miháľika

16. júna

– pred desiatimi rokmi (2007) zomrel skvelý architekt, o. i. autor nových pavilónov na Kúpeľnom ostrove v Piešťanoch, riaditeľ Zdravoprojektu Ing. arch. Viktor Uhliarik

– v roku 1972 lekárskeho tímu Urologickej kliniky Lekárskej fakulty UK v Bratislave uskutočnil prvú transplantáciu obličky na Slovensku; 45. výročie

– šesťdesiatpäť rokov by mal výtvarný fotograf Tibor Huszár (1952 – 2013)

– historik, publicista, autor humoristických próz Samuel Bakoš má osemdesiatpäť rokov

– šesťdesiatpäťky sa dožíva rímskokatolícky teológ a publicista Karol Moravčík

(jč)

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.